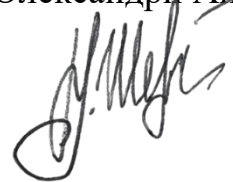

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
МАГІСТРА**

на тему: **Глобальне суперництво США та Китаю: геополітичний
аспект**

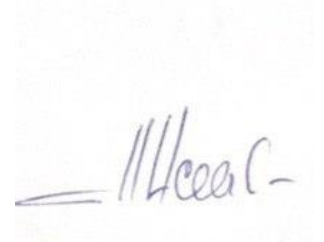
Виконав(ла):
здобувач(ка) вищої освіти 2-го курсу, групи УВ-61
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»
ОПП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»
Шевченко Олександри Андріївни

Керівник: кандидат юридичних наук, доцент,
Файер Олена Анатоліївна

Рецензент:
канд. юрид. наук, доцент,
Ісаєв Арсен Миколайович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні
студії»
Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри

(Підпис)

Наталія ВІННИКОВА
(ім'я, прізвище)

« 2 » червня 2025 року
(зі змінами від 11.09.2025; 06.10.2025)

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра

Шевченко Олександр Андрійович
(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема роботи «Глобальне Суперництво США та Китаю: геополітичний аспект»

керівник роботи Файер Олена Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «02» червня 2025 року № 4001-5/1325
зі змінами від «11» вересня 2025 року № 4001-5/3077, зі змінами від «6» жовтня
2025 року № 4001-5/3657.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 21 листопада 2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Охарактеризувати концепцію глобального суперництва в міжнародних відносинах.
2. Визначити основні стратегії США і Китаю в умовах геополітичного суперництва.

3. Проаналізувати основні економічні, політичні та військові аспекти суперництва.
4. Виявити вплив глобального суперництва США та Китаю на структуру міжнародних відносин та безпеку.
5. Окреслити перспективи розвитку цього суперництва в майбутньому.

4. План роботи:

№ з/п	Назви етапів роботи	Строк виконання етапів
1	Вибір здобувачем теми КРМ і подання заяви на кафедру; затвердження теми та призначення наукового керівника; складання та затвердження індивідуального завдання на виконання КРМ	19.05.2025-30.06.2025
2	Підготовка вступу і розділу 1 КРМ	01.09.2025-30.09.2025
3	Підготовка розділу 2 КРМ	01.10.2025-15.10.2025
4	Підготовка розділу 3 КРМ	16.10.2025-31.10.2025
5	Підготовка висновків і переліку використаних джерел	03.11.2025-14.11.2025
6	Подання студентом завершеної КРМ науковому керівнику для перевірки та оформлення відгуку, перевірка КРМ на відсутність запозичень	17.11.2025-21.11.2025
7	Попередній розгляд КРМ на комісії від кафедри	24.11.2025-28.11.2025
8	Прийняття кафедрою рішення про допуск роботи до захисту в ЕК, оформлення та зовнішнє рецензування	01.12.2025-05.12.2025
9	Захист КРМ в ЕК і присвоєння випускникам кваліфікації	08.12.2025-24.12.2025

Дата видачі завдання 2 червня 2025 року (зі змінами від 11.09.2025; 06.10.2025).

Здобувач вищої освіти

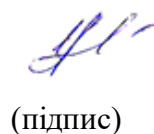

(підпис)

Олександра ШЕВЧЕНКО

(ім'я, прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

Олена ФАЙЄР

(ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО СУПЕРНИЦТВА США ТА КИТАЮ.....	8
1.1 Поняття та сутність глобального суперництва в системі міжнародних відносин.....	8
1.2 Історичний контекст глобального суперництва США та Китаю.....	13
1.3 Основні теорії геополітики та їх застосування до аналізу американо-китайських відносин.....	24
РОЗДІЛ 2. ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНОГО СУПЕРНИЦТВА США ТА КИТАЮ ХХІ СТОЛІТТІ.....	33
2.1 Стратегічні інтереси та цілі зовнішньої політики США у контексті глобальної конкуренції.....	33
2.2 Геополітична стратегія Китайської Народної Республіки як виклик світовому лідерству США.....	39
2.3 Вплив американо-китайського суперництва на формування архітектури міжнародних відносин.....	44
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ГЛОБАЛЬНОГО СУПЕРНИЦТВА.....	51
3.1 Вплив економічної конкуренції на міжнародні політичні процеси.....	51
3.2 Роль технологічних інновацій	57
3.3 Перспективи розвитку глобального суперництва США та Китаю в умовах нових геополітичних викликів.....	60
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Глобальне суперництво між США та Китаєм є однією з найбільш значущих тем у сучасних міжнародних відносинах. Протягом останніх десятиліть ми спостерігаємо зміни в балансі сил на світовій арені, коли Китай поступово набирає сили і стає серйозним конкурентом для Сполучених Штатів у різних сферах - економічній, політичній, військовій та технологічній. Перехід від однополярного світу, де США були домінуючою силою, до багатопольної системи, де Китай активно намагається зайняти своє місце, стає ключовим фактором, що впливає на глобальні процеси. Зокрема, це суперництво визначає глобальні економічні тенденції, міжнародну безпеку та геополітичні стратегії.

Проблематика суперництва між США та Китаєм є не лише актуальною для досліджень у галузі міжнародних відносин, але й надзвичайно важливою для формування практичних рекомендацій щодо зовнішньої політики держав, розвитку міжнародних організацій і вивчення нових геополітичних тенденцій. Тому дослідження геополітичного аспекту суперництва між цими державами є надзвичайно актуальним в умовах глобалізації та швидкого розвитку міжнародної конкуренції.

Ступінь вивченості теми. Тема глобального суперництва США та Китаю має значну кількість наукових праць зарубіжних авторів. У роботах зарубіжних вчених, таких як Дж. Мершаїмер, К. Валтц, Г. Кіссінджер, розглядаються стратегічні аспекти міжнародних відносин між великими державами, а також теоретичні моделі, що пояснюють природу суперництва і його вплив на міжнародну стабільність. Особливу увагу приділяється глобальним тенденціям, зокрема економічним, політичним і військовим аспектам суперництва між США та Китаєм, аналізуються їхні стратегії у контексті концепцій гегемонії та балансу сил.

Метою дослідження є вивчення геополітичних аспектів глобального суперництва США та Китаю, аналіз стратегій обох держав, а також їхній вплив на формування нової архітектури міжнародних відносин у XXI столітті.

Для досягнення мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- Охарактеризувати концепцію глобального суперництва в міжнародних відносинах.
- Визначити основні стратегії США і Китаю в умовах геополітичного суперництва.
- Проаналізувати основні економічні, політичні та військові аспекти суперництва.
- Виявити вплив глобального суперництва США та Китаю на структуру міжнародних відносин та безпеку.
- Окреслити перспективи розвитку цього суперництва в майбутньому.

Об'єктом дослідження є глобальне суперництво США та Китаю в контексті сучасних міжнародних відносин.

Предметом дослідження є геополітичні стратегії обох держав, їх вплив на економічні, політичні та військові відносини в світі

Теоретико-методологічна та інформаційна база дослідження. Методологічну основу магістерської роботи становить системний метод для комплексного вивчення глобального суперництва США та КНР як багатовимірного явища, що включає різні виміри. Історичний метод для дослідження еволюції американо-китайських відносин. Порівняльний метод для визначення спільних й відмінних рис політики держав у контексті боротьби за глобальне лідерство. Геополітичний аналіз застосовано для дослідження зовнішньополітичних стратегій США та КНР у ключових регіонах світу.

Практичне значення отриманих результатів дослідження. Отримані результати дослідження можуть бути використані як інформаційна й аналітична

основа для подальших наукових досліджень з проблематики глобального суперництва великих держав. **Апробація результатів дослідження** була проведена на Всеукраїнському науково-практичному круглому столі «Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країн світу» (Харків, 21 листопад 2025 року), тема тез доповідей: «Глобальне суперництво США та Китаю: геополітичний аспект».

Структура роботи.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 70 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок, з яких основного тексту - 58 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО СУПЕРНИЦТВА США ТА КИТАЮ

1.1 Поняття та сутність глобального суперництва в системі міжнародних відносин

Поняття «глобальне суперництво» посідає важливе місце в сучасній політичній науці, оскільки воно відображає складні процеси взаємодії між державами у світовій системі. Під глобальним суперництвом розуміють боротьбу провідних держав за вплив, ресурси, ринки, технології та ідеологічне лідерство. Воно є природним наслідком нерівномірного розвитку країн, різниці у їхніх економічних, військових і культурних можливостях. Зміст цього поняття змінювався залежно від історичного періоду, політичних реалій та структури міжнародних відносин.

Теоретичне осмислення глобального суперництва бере початок у працях представників політичного реалізму. Реалісти, зокрема Ганс Моргентау та Кеннет Волтц, вважали, що суперництво є невід'ємною частиною міжнародної системи, заснованої на боротьбі за владу. За їхнім підходом, держави діють у межах анархічного середовища, де немає вищої інстанції, що гарантувала б безпеку. Тому кожна держава прагне максимізувати власну силу, аби забезпечити виживання. Звідси глобальне суперництво тлумачиться як постійна боротьба великих держав за баланс сил, вплив у регіонах та контроль над ресурсами[1].

Інший підхід запропонували неоліберальні теоретики. Вони визнають існування суперництва, однак вважають, що воно може бути пом'якшене через міжнародні інституції, економічну взаємозалежність і розвиток глобального управління. Представники цього напрямку - Роберт Кеохейн, Джозеф Най - підкреслювали, що у світі взаємопов'язаних економік вигідніше співпрацювати,

ніж конфліктувати. На їхню думку, глобальне суперництво набуває форм конкуренції у сфері технологій, інновацій, освіти, але не обов'язково переходить у воєнні конфлікти[2].

Конструктивісти розглядають глобальне суперництво через призму цінностей, ідентичності та дискурсу. На їхню думку, не лише матеріальні ресурси, а й уявлення про себе та інших формують поведінку держав. Так, суперництво може виникати через відмінність ідеологій, систем цінностей і моделей розвитку. З цього погляду глобальне суперництво - це боротьба не лише за владу, а й за вплив на свідомість, за право визначати, яким має бути світовий порядок.

У сучасних теоріях міжнародних відносин з'явилися й інші пояснення цього явища. Наприклад, теорія світ-системи Іммануїла Валлерстайна трактує глобальне суперництво як конфлікт між центром, напівпериферією та периферією світової економіки. Головна боротьба ведеться за контроль над потоками капіталу, технологій та інформації. Таке розуміння підкреслює економічну основу суперництва і його системний характер.[3]

Міжнародне суперництво в сучасному світі має багато форм, і кожна з них відображає складність глобальних процесів, у яких взаємодіють держави, корпорації та міжнародні організації. Воно вже давно не зводиться лише до воєн чи боротьби за територію. Сьогодні суперництво проявляється у сферах економіки, політики, технологій, інформації та культури, впливаючи на всі сторони міжнародного життя.

Однією з головних форм є економічне суперництво. Держави змагаються за вплив на світові ринки, доступ до ресурсів, контроль над виробничими ланцюгами та можливість диктувати умови міжнародної торгівлі. Економічна конкуренція проявляється у встановленні тарифів, введенні санкцій, валютних війнах і прагненні привернути інвестиції. Часто це суперництво переходить у технологічну площину, коли країни намагаються випередити одна одну у створенні нових

продуктів, розвитку інновацій та цифрової економіки. Яскравим прикладом є змагання США та Китаю за лідерство у сфері штучного інтелекту, мікрочипів і «зелених» технологій.

Не зникло й військово-політичне суперництво. Воно проявляється у створенні військових альянсів, розвитку оборонних технологій та боротьбі за вплив у стратегічно важливих регіонах. Держави намагаються зміцнити свої позиції не лише через силу, а й через дипломатію, укладення союзів і демонстрацію готовності до дій. У сучасному світі війни часто мають гібридний характер - поєднують військові, економічні та інформаційні інструменти. При цьому зростає роль таких регіонів, як Близький Схід, Південно-Східна Азія, Арктика, де перетинаються інтереси провідних держав.

Технологічне суперництво стало однією з найважливіших ознак нашого часу. Країни змагаються за інновації у сфері космосу, енергетики, біотехнологій і цифрових систем. Технології визначають рівень безпеки, економічного розвитку і навіть політичного впливу. Той, хто має технологічну перевагу, здатний задавати правила гри у багатьох галузях. Тому держави активно інвестують у науку, освіту й розвиток високих технологій, намагаючись не відставати від лідерів[4].

Важливою стала й інформаційна боротьба. Сучасні держави ведуть суперництво не лише за ресурси, а й за свідомість людей. Інформаційні технології, медіа, соціальні мережі перетворилися на засоби впливу. Через них формуються політичні наративи, маніпулюється громадською думкою, створюються позитивні або негативні образи країн. Інформаційне суперництво має величезне значення, оскільки воно здатне впливати на внутрішню політику, вибори та міжнародні відносини без застосування зброї.

США і Китай сьогодні - два головні вузли глобальної політики. Їхня вага відчувається майже в кожній темі: від торгівлі й енергії до технологій та безпеки. США увійшли в XXI століття як держава з розгалуженою системою союзів і з

доларом, що виконує роль світової резервної валюти. Ця позиція дає Вашингтону важелі впливу на міжнародні фінанси, санкційні режими та інститути колективної безпеки. Китай, натомість, за три десятиліття зробив ривок від «світової фабрики» до технологічного конкурента: інвестиції в інфраструктуру, науку, освіту та цілеспрямована промполітика поступово змінили баланс сил. У результаті маємо систему, де один центр намагається втримати встановлені правила, а інший - розширити поле гри й запропонувати власні формати співпраці.

Роль США тримається на кількох стовпах. Перший - економіка зі зрілими ринками капіталу. Саме через неї формується глобальна ліквідність, а ризики швидко «перекладаються» через біржі, фонди й банки. Другий - технологічна екосистема: університети, венчурний капітал, оборонні підряди, які штовхають уперед штучний інтелект, мікроелектроніку, біотех і космос. Третій - мережа союзів і угод. НАТО у Європі, двосторонні домовленості в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, співпраця з «Великою сімкою» - усе це створює політичну інерцію на користь Вашингтона. Є й «м'яка сила»: університетські програми, медіа, культурні індустрії. Вони не замінюють дипломатію, але роблять її ефективнішою, бо задають позитивне очікування від взаємодії зі США[5].

Китай рухається інакше. Його стратегія спирається на поєднання внутрішньої модернізації та зовнішньої мережевої експансії. Усередині - ставка на власні компоненти, наукові кластери, енергетичний перехід і технологічний суверенітет. Назовні - торгівля, інвестиції в порти, залізниці, енергетику, а також нові фінансові канали. Через інфраструктурні проєкти і банки розвитку Пекін вибудовує довгі зв'язки з Азією, Африкою, Латинською Америкою. Це не копія західної моделі: менше умов щодо внутрішньої політики партнерів, більше акценту на конкретних об'єктах і логістиці. Для багатьох країн Глобального Півдня така пропозиція виглядає практичною: швидкі дороги, робочі місця, кредит під проєкт - і видимий результат протягом кількох років.

Між цими двома центрами розгортається змагання, яке не зводиться до простої «холодної війни». Воно переплетене економічною взаємозалежністю. Ланцюги постачання, спільні ринки збуту й перехресні інвестиції стримують різкі рухи, але не скасовують конкуренції. Особливо чітко це помітно у високих технологіях: від мікрочипів і телекомунікацій до хмарних сервісів і штучного інтелекту. Регуляторні рішення США щодо експорту чутливих технологій і дзеркальні кроки Китаю формують нові «технокордони». Так з'являються дві логіки стандартизації і дві траєкторії інновацій, які то збігаються, то розходяться.

Безпековий вимір теж змінюється. США підсилюють взаємодію з союзниками в Індо-Тихоокеанському регіоні, коригують оборонні плани, роблять ставку на сумісність систем і спільні навчання. Китай, зі свого боку, нарощує спроможності у флоті, ракетних військах і космічному сегменті, водночас уникаючи надмірної публічної конфронтації там, де вона шкодить торгівлі. Напряга не знімається, але й не перетворюється автоматично на пряме зіткнення - занадто великі потенційні втрати для всіх.

Для інших держав така конфігурація означає політику балансування. Європейський Союз намагається утримати стратегічну автономію, не руйнуючи трансатлантичної єдності. Індія обережно розширює маневровий простір, збільшуючи вагу у багатосторонніх форматах. Країни Південно-Східної Азії прагнуть зберегти відкриті ринки і стабільні морські шляхи, водночас не «прив'язуючи» себе остаточно до одного центру. Глобальний Південь порівнює умови фінансування, строки реалізації проєктів і політичну ціну підтримки - і дедалі частіше торгується жорсткіше, ніж десять років тому[6].

У підсумку місце США і Китаю визначається не лише абсолютною потужністю, а й здатністю встановлювати правила. Вашингтон досі пропонує інституції, стандарти безпеки даних і «архітектуру» союзів. Пекін пропонує інфраструктуру, швидкість виконання і широкий доступ до ринків збуту. Саме

зіткнення цих двох способів організації глобального простору й формує сьогодишню систему. Вона не є статичною: правила переглядаються, коаліції розширюються, а технології постійно додають нові теми до порядку денного. Тому конкуренція США і Китаю - не лише про пріоритет на мапі сили, а про те, у якому світі ми житимемо через десять-п'ятнадцять років: з якими стандартами даних, якими ланцюгами постачання, якими умовами торгівлі й фінансування.

1.2 Історичний контекст глобального суперництва США та Китаю

Формування та трансформація американсько-китайських відносин є складним і багатограним процесом, що охоплює кілька століть історії. Перші неофіційні контакти між США та Китаєм відбулися в кінці XVIII століття, коли американський торговий корабель «Імператриця Китаю Філадельфійського фінансиста» здійснив першу подорож до Китаю в 1784 році з метою встановлення прямих торгових зв'язків. Це була перша спроба налагодити комерційні відносини між обома державами, однак офіційних представників зі сторони США не було, і відносини на той момент залишалися обмеженими торговими контактами через приватні особи [6].

І етап (1844-1912 рр.) - офіційне становлення відносин

Початок офіційного етапу у відносинах США та Китаю можна віднести до 1844 року, коли був підписаний «Договір Ван-Хія» між США та Цінським Китаєм, що став основою для подальших дипломатичних та торгових відносин. США, які переживали індустріальну революцію, активно шукали нові ринки збуту, і Китай, який у цей час відновлювався після опіумних війн, став важливим торговим партнером. Однак Китай все ще був ослаблений внутрішніми проблемами та

зовнішнім тиском від європейських держав, що обмежувало можливості для повноцінного розвитку двосторонніх відносин [7].

II етап (1912-1949 рр.) - занепад Китаю

Цей період став часом занепаду Китайської імперії та початку Китайської громадянської війни. Після повалення імператора в 1912 році та проголошення Китаю республікою, країна переживала політичну та економічну нестабільність. США активно підтримували Гоміндан, уряд, що намагався відновити стабільність в країні. У той час як країна була роздирана внутрішніми конфліктами, Китай не міг активно співпрацювати з іншими державами, і відносини між США та Китаєм поступово охолоджувалися. З 1937 року почалась японська агресія в Китаї, і США стали активно підтримувати китайську армію в боротьбі з японськими завойовниками [8].

III етап (1949-1969 рр.) - становлення Китайської Народної Республіки

Після перемоги комуністів у Китайській громадянській війні та проголошення Китайської Народної Республіки в 1949 році відносини між США та Китаєм вступили в нову фазу. У цей період США сприймали КНР як комуністичну загрозу та союзника Радянського Союзу, що стало частиною контексту Холодної війни. США намагалися стримати поширення комунізму в Азії, і відносини між країнами мали ворожий характер. Це період, коли США підтримували Тайвань, який вважався легітимним урядом Китаю. Протягом цих двох десятиліть дипломатичні зв'язки практично відсутні, і США надавали економічну та військову допомогу антикомуністичним силам в Азії [9].

IV етап (1969-2012 рр.) - нормалізація відносин

Нормалізація відносин між США та КНР розпочалася після того, як у 1972 році президент США Річард Ніксон здійснив історичний візит до Китаю. Це стало ключовим моментом у зовнішній політиці США, коли США вирішили скористатися погіршенням відносин між Китаєм та Радянським Союзом, щоб

налагодити стратегічні зв'язки з Пекіном. Це стало можливим через те, що Китай прагнув відновити свої економічні зв'язки з міжнародним співтовариством і відкрити нові ринки для своєї продукції. У 1979 році США та КНР офіційно встановили дипломатичні відносини, що стало основою для подальшої економічної та політичної співпраці [7].

V етап (2012 р. - сьогодні) - конкуренція за вплив у світі

Починаючи з 2012 року, коли Сі Цзіньпін став лідером Китаю, відносини між США та КНР почали характеризуватися конкуренцією за глобальний вплив. Китай став активно претендувати на роль світового лідера в економіці та технологіях, і суперництво між двома країнами вийшло на новий рівень. Торговельні війни, технологічні змагання та стратегічні конфлікти стали основними рисами цього етапу. США вважали Китай стратегічним суперником у таких сферах, як штучний інтелект, напівпровідники та 5G технології, що призвело до введення санкцій проти китайських компаній, таких як Huawei. Зі свого боку, Китай активно розвиває ініціативу «Один пояс, один шлях», спрямовану на зміцнення його впливу в Азії, Африці та Європі. Цей етап супроводжується не тільки економічною, але й військовою конкуренцією в різних регіонах, зокрема в Південно-Китайському морі, де обидві країни прагнуть домінувати [10].

Табл. 1.1 надає огляд основних етапів цього розвитку, від офіційного становлення відносин до сучасної конкуренції між США та Китаєм.

Таблиця 1.1. Етапи формування американсько-китайських відносин

Етап	Держава	Важливі події та особливості	Відносини
I етап (1844-1912 рр.)	США, Китайська імперія	Опіумні війни (1839-1860 рр.); Американсько-китайський договір Бурлінгейма-Сьюарда (1868 р.)	Торгові партнери
II етап (1912-1949 рр.)	США, Китайська республіка	Китайська громадянська війна (1927-1950 рр.); Японсько-китайська війна (1937-1945 рр.); Друга світова війна (1939-1945 рр.)	Союзники

III етап (1949-1969 рр.)	США, КНР	Корейська війна (1950-1953 рр.); Тайванська криза (1954-1955 рр.); Конфлікт на острові Даманський (1969 р.)	Вороги
IV етап (1969-2012 рр.)	США, КНР	Візит Ніксона (1972 р.); Смерть Мао Цзедуна (1976 р.); Джиммі Картер офіційно визнав КНР (1979 р.)	Партнери
V етап (2012-2025 рр.)	США, КНР	Адміністрація Обами (2009-2017 рр.); Політика Сі Цзіньпіна (2012 р. - сучасність); Перша адміністрація Трампа (2017-2021 рр.); Адміністрація Байдена (2021-2025 рр.)	Конкуренти

Початок формування американсько-китайських відносин датують серединою XIX століття, коли США почали активно шукати нові ринки для своєї продукції. На той час Китай був монархічною державою під правлінням династії Цін, що перебувала при владі з 1636 до 1912 року. Важливою подією стало поразка Китаю в опіумних війнах проти Великої Британії та Франції (1839-1860 рр.), що змусило Китай відмовитись від своєї ізоляціоністської політики. Після цієї поразки Китай відкрив свої двері для зовнішньої торгівлі та став джерелом дешевої робочої сили для США. Вже в 1844 році дві держави офіційно визнали одна одну. Американський представник Калєб Кушинг, Надзвичайний і Повноважний міністр США, передав свої вірчі грамоти китайській владі в Макао і уклав перший дипломатичний договір, що дозволив зберегти дипломатичні представництва США в Китаї [6].

Другий етап формування відносин між США та Китаєм починається після падіння династії Цін під час Сінхайської революції (1911-1912 рр.), коли було проголошено Китайську Республіку. Спочатку країною керував Юань Шикай, а згодом влада перейшла до Гоміндану, політичної націоналістичної партії, яка залишалася при владі в Китаї до 1949 року. США підтримували нову владу в Китаї, і навіть розглядали можливість визнати Юаня Шикая імператором Китаю. Однак після агресії Японії в Китай і подальших внутрішніх політичних змін, у 1927 році в Китаї почалася громадянська війна, в якій США підтримали Гоміндан проти комуністичних сил. Після тривалої боротьби в 1949 році Китайські комуністи

встановили контроль над країною, а армія Гоміндана відступила на Тайвань, де продовжила боротьбу за підтримки США [7].

Третій етап у відносинах США та Китаю розпочався після того, як у 1949 році Мао Цзедун оголосив про створення Китайської Народної Республіки. США продовжували підтримувати Тайвань, що стало джерелом тривалих напружених відносин. Відносини між США та КНР погіршились через визнання США Тайваню як єдиної легітимної влади Китаю. У цей період розпочалися значні військові протистояння, зокрема Корейська війна (1950-1953 рр.) та Тайваньські кризи (1954-1955 рр.), що стали результатом напружених відносин між двома країнами [6].

Після того як у 1969 році розпочалася нормалізація відносин між США та Китаєм, американсько-китайські відносини значно змінилися. Візит президента США Річарда Ніксона до Китаю в 1972 році став знаковим моментом у дипломатії двох держав, що вивело відносини на новий рівень. До того ж, після смерті Мао Цзедуна в 1976 році, Китай вступив у період реформ, і США підтримували відкриття Китаю для світової економіки. У 1979 році Джиммі Картер офіційно визнав Китай, що підтвердило новий етап дипломатичних відносин між країнами [7][9].

П'ятий етап відносин між США та КНР розпочався з 2012 року, коли Сі Цзіньпін став лідером Китаю. Відносини між двома країнами зазнали значних змін через економічне суперництво та технологічні змагання. Політика США за часів адміністрацій Обама, Трампа та Байдена сприяла зростанню конкуренції між двома державами, особливо в таких сферах, як технології, торгівля, економіка та безпека. У цей період дві держави стали активно суперничати за глобальне лідерство, що призвело до нових форм протистояння, включаючи торговельні війни та обмеження на технологічний розвиток [9][10].

Одним із ключових моментів у розвитку американсько-китайських відносин став китайсько-радянський конфлікт на острові Даманський у 1969 році, що

ознаменував початок нового етапу в історії відносин між США та Китаєм. У зв'язку з погіршенням відносин між Китаєм і Радянським Союзом, який був геополітичним супротивником США, і враховуючи економічний потенціал Китаю, Сполучені Штати вирішили скористатися цією ситуацією на свою користь [7]. Однією з найвідоміших спроб нормалізації відносин стала дипломатія пінг-понгу, коли в 1971 році в Китай була запрошена американська команда з пінг-понгу, а пізніше здійснено таємний візит державного секретаря США Генрі Кіссінджера [20]. Це поклало початок процесу поліпшення відносин, і в 1972 році відбувся перший офіційний візит президента США Річарда Ніксона до Китаю, де він підписав спільне «Шанхайське комюніке». У цьому документі обидві країни зобов'язалися досягти повної нормалізації дипломатичних відносин, що призвело до відкриття офісу зв'язку США в Пекіні, а також аналогічного офісу КНР у Вашингтоні [7].

У 1979 році президент США Джиммі Картер офіційно визнав КНР і підтримав політику одного Китаю, що стало новим етапом у розвитку двосторонніх відносин. Під час правління Рональда Рейгана (1981-1989 рр.) ця політика була продовжена, хоча США і надали певні гарантії Тайваню, що дозволило зберегти рівновагу у відносинах між двома країнами [8]. Під час адміністрації Білла Клінтона було підписано акт про американсько-китайські відносини 2000 року, який мав на меті покращити економічні зв'язки між державами [8]. А вже в 2010 році Китай став другою найбільшою економікою світу після США, що змінило глобальний баланс сил.

У 2012 році Сі Цзіньпін став лідером КНР, і з його приходом до влади почався п'ятий етап розвитку відносин між США та Китаєм. Сі Цзіньпін провів серйозні зміни у внутрішній і зовнішній політиці країни, відмовившись від ліберальних реформ попередніх лідерів та зосередившись на зміцненні національного впливу Китаю у світі. Ці зміни спричинили загострення відносин між КНР та США,

зокрема через нову політику Китаю в області рідкоземельних металів, що вплинуло на економічну ситуацію у багатьох країнах [6].

Проте, попри зростання напруженості, в часи правління президента Барака Обами США звертали увагу на Китай як важливого партнера й регіонального лідера в Азії [6]. Американсько-китайське співробітництво стало більш багатограним, включаючи питання кліматичних змін, ядерне озброєння Північної Кореї та боротьбу з тероризмом. У 2013 році на саміті в Каліфорнії Барак Обама та Сі Цзіньпін започаткували нову модель американсько-китайських відносин, де обидві країни стали вважатися лідерами на міжнародній арені [6].

У 2017 році відбулося значне загострення у відносинах між США та Китаєм після приходу Дональда Трампа до влади. Трамп почав розглядати Китай як основного економічного конкурента США, і в 2018 році введено жорсткі мита на китайський імпорт, що стало початком торговельної війни між країнами [5]. Окрім економічного тиску, адміністрація Трампа здійснювала також політичні дії, зокрема в 2018 році підписав Закон про права людини та демократію в Гонконзі, який підтримував місцеві протести. У 2020 році ситуація дещо пом'якшилася: Трамп та віцепрем'єр Китаю Лю Хе підписали торговельну угоду, що передбачала зниження деяких мит та зобов'язання Китаю купувати американські товари і посилити захист інтелектуальної власності. Тим часом державний секретар США Майк Помпео виступив із критичною заявою щодо політики Китаю, засудивши його торговельні практики, порушення прав людини і агресивні дії в Східному та Південно-Китайському морях [20].

У 2021 році новообраний президент Джо Байден продовжив політику Трампа, зокрема підтвердивши його заяви про утиски уйгурів у Сіньцзяні та зберігши тарифи на китайський імпорт. Байден також акцентував на важливості розвитку інфраструктури та технологій США, щоб конкурувати з Китаєм. Однак він змінив підхід, залучивши союзників для протистояння Пекіну. Вже в червні 2021 року

НАТО офіційно визнав Китай загрозою для безпеки, що стало першим випадком згадування країни як виклику в рамках альянсу. Державний секретар Ентоні Блінкен у своїй промові також наголосив на серйозному впливі Китаю на міжнародний порядок [13].

У 2022 році відносини між США та Китаєм досягли піку через візит спікера Палати представників Ненсі Пелосі на Тайвань, що викликало різку реакцію Пекіна: Китай припинив участь у кліматичних переговорах з США, відключив військові канали зв'язку і наклав санкції на Пелосі. У відповідь на спроби нормалізувати відносини, в 2023 році США збили китайську повітряну кулю, що шпигувала за військовими об'єктами США, хоча Китай заперечував ці звинувачення.

Табл. 1.2 показує етапи формування економічних відносин між США та Китаєм, від початку інституційної розбудови Китаю в 1971 році до його становлення другою економікою світу до 2012 року.

Таблиця 1.2. Етапи формування американсько-китайських економічних відносин

Етап	Особливості	ВВП	Рік	ВВП 2
I	Китайська інституційна розбудова. Зняття торгових бар'єрів між країнами.	1,164 трлн 99,8 млрд	1980	2,857 трлн 191,1 млрд
II	Перша хвиля реформ. Поява Китаю у світовій економіці.	2,857 трлн 191,1 млрд	1990	5,963 трлн 360,9 млрд
III	Погіршення іміджу Китаю. Друга хвиля реформ.	5,963 трлн 360,9 млрд	2001	10,58 трлн 1,339 трлн
IV	Співпраця в та поза СОТ. Китай - друга економіка світу.	10,58 трлн 1,339 трлн	2012	16,25 трлн 8,532 трлн

Перший етап американсько-китайських економічних відносин тривав з 1971 до 1980 року. Цей період відзначався інтенсивною інституційною розбудовою Китаю та поступовим зняттям торгових бар'єрів між США та КНР. Ключовою подією стало офіційне відвідування Китаю президентом США Річардом Ніксоном у 1972 році,

що призвело до скасування торгового ембарго, яке існувало з 1950 року. В результаті цього було дозволено експорт не стратегічних товарів до Китаю. У 1980 році Конгрес США ухвалив торговельну угоду, яка надала КНР статус країни найбільшого сприяння, що звільнило китайський експорт до США від високих мит [5].

Другий етап, з 1980 по 1990 роки, характеризувався нормалізацією політичних відносин і проведенням економічних реформ у Китаї. Відкриття Китаю зовнішньому світу та створення спеціальних економічних зон у провінціях Гуандун і Фуцзянь сприяли зростанню зовнішньої торгівлі. Важливою подією стало залучення інвестицій через використання впливу Гонконгу. До 1985 року США стали найбільшим інвестором у Китаї з обсягом інвестицій до 3 млрд доларів на рік. Однак у 1986 році було зафіксовано дефіцит торгового балансу в розмірі 1,67 млрд доларів США [7]. Це десятиліття стало часом виходу Китаю на світову економічну арену, зокрема, його зовнішня торгівля зросла з 20,6 млрд доларів у 1978 році до 60,2 млрд доларів у 1985 році [10].

Третій етап, з 1990 по 2001 роки, був відзначений ускладненням відносин між США і Китаєм через події на площі Тяньаньмень у 1989 році, що суттєво погіршило імідж Китаю в світі [20]. Однак цей період також став часом переходу Китаю до ринково орієнтованої економіки завдяки "Південному туру" Ден Сяопіна в 1992 році, який прискорив розвиток спеціальних економічних зон та інших реформ, що допомогли Китаю стати частиною світової економіки. Вступ Китаю до Світової організації торгівлі (СОТ) відкрив нові можливості для торгових відносин між Китаєм і США [6].

Четвертий етап, з 2001 по 2012 роки, був періодом значного розширення економічних відносин. Китай став важливим гравцем на світовій економічній арені, і для обох країн економічна співпраця стала ключовою. Торговельні зв'язки, інвестиції та фінанси посилили обидві економіки. Китай став найбільшим

іноземним власником казначейських зобов'язань США, що дозволило йому підтримувати величезний бюджетний дефіцит. До 2010 року Китай став другою економікою світу, а в 2012 році він став найбільшим торговим партнером світу [5].

Протягом усіх етапів американсько-китайських відносин США дотримувались стратегії, що поєднувала елементи стримування і залучення. Стратегія стримування передбачала застосування заходів, спрямованих на запобігання агресії чи іншій експансії з боку держави, а також демонстрацію наслідків для агресора [17]. Політика залучення, в свою чергу, орієнтувалася на інтеграцію Китаю у міжнародну політику та сприяння вирішенню глобальних проблем, таких як безпека в Східній Азії та вигоди від торгових відносин [15]. США застосовували стратегію стримування для ослаблення військової могутності Китаю, але залучення використовували для зміцнення глобальних економічних зв'язків.

Китай, в свою чергу, будує свою зовнішню політику на принципах китаєцентризму, зокрема ставить на перший план свої власні інтереси. На сучасному етапі ключовою стала політика багатополлярності, метою якої є зменшення впливу США на міжнародній арені. Основною ідеєю цієї стратегії є адаптація до глобальних змін через політику залучення, багатосторонню дипломатію, превентивні методи та відмову від політики неприєднання до альянсів для досягнення таких цілей, як збереження влади партії, національної єдності, стабільний економічний розвиток, зміцнення відносин із сусідами, нарощування морської потужності та розширення співпраці з країнами, що розвиваються [13; 16]. Однією з основних цілей сучасного керівництва Китаю є відновлення історичних територій. Китай активно використовує ідеї альянсів, таких як США-Японія-Південна Корея чи Китай-Північна Корея-Пакистан, для захисту своїх інтересів у Азії. Крім того, важливим інструментом стала участь у міжнародних організаціях або ініціативах [11].

Таким чином, американсько-китайські відносини пройшли довгий шлях розвитку, від торгівлі в XVIII столітті до глобального суперництва в XXI столітті, охоплюючи різні етапи дипломатичних змін, відкрите співробітництво і активну конкуренцію за глобальний вплив.

Враховуючи специфіку сучасних американсько-китайських відносин у глобальній політиці, можна стверджувати, що історія взаємодії цих двох держав має значну теоретичну цінність для розуміння міжнародних процесів. Згідно з проведеними науковими дослідженнями, історія розвитку американсько-китайських відносин може бути поділена на п'ять ключових етапів. Перший етап (1844-1912 рр.) характеризується офіційним встановленням двосторонніх відносин та спробами покращити міжнародну ситуацію для обох країн, з акцентом на торговельні зв'язки. Другий етап (1912-1949 рр.) відзначався занепадом Китаю, що спричинило громадянську війну та японську агресію, а США намагались підтримати Гоміндан, однак після його поразки в країні почався період комуністичного правління. Третій етап (1949-1969 рр.) став часом становлення Китайської Народної Республіки, що спричинило конфронтацію з США під час Холодної війни, зокрема через загрозу комунізму та підтримку США Тайваню. Четвертий етап (1969-2012 рр.) був періодом нормалізації відносин, коли США скористались послабленням китайсько-радянських зв'язків для встановлення стратегічного партнерства з Китаєм. П'ятий етап (2012-2025 рр.) є періодом конкуренції за глобальний вплив, оскільки США почали втрачати свою домінуючу позицію, а Китай наближається до статусу глобального лідера.

Однак враховуючи історичні зміни в цих відносинах, можна очікувати подальше загострення і навіть можливу відкриту ворожнечу, хоча нормалізація стане можливою лише при наявності спільного ворога чи істотного послаблення однієї зі сторін до рівня, коли її вплив не загрожуватиме національним інтересам іншої.

Перспективним напрямом є дослідження підйому США та Китаю як глобальних акторів, зокрема порівняння їх розвитку, а також об'єктивний аналіз спільних і відмінних рис у їхніх ідеологіях, цінностях та інтересах, враховуючи вплив як зовнішніх, так і внутрішніх чинників.

1.3 Основні теорії геополітики та їх застосування до аналізу американо-китайських відносин

Геополітика є важливим напрямом дослідження міжнародних відносин, що намагається пояснити вплив географічних факторів на політичні стратегії держав, їх взаємодію на міжнародній арені та динаміку глобального балансу сил. У випадку американо-китайських відносин можна застосувати кілька основних геополітичних теорій, щоб краще зрозуміти природу конкуренції та співпраці між цими двома державами.

Теорія Хелфорда Макиндера про серцевину світу (Хартленд) пропонує важливе пояснення стратегічних амбіцій країн, що контролюють Євразійський континент, зокрема Центральну Європу та частину Азії. Китай, реалізуючи свої амбіції через ініціативу "Один пояс, один шлях", активно сприяє розвитку інфраструктури, що дозволяє контролювати ключові транспортні шляхи, які проходять через Євразію. Це включає в себе будівництво залізниць, морських портів і автомобільних шляхів, які з'єднують Китай з Європою та іншими частинами світу, що дозволяє Китаю зміцнювати економічний і політичний вплив на великі регіони, зокрема Центральну Азію, Східну Європу та Південний Схід Азії. Китай також активно інвестує в енергетичну інфраструктуру, що дозволяє йому встановлювати важливі зв'язки з країнами, які володіють стратегічними ресурсами,

такими як нафтові та газові родовища, що важливо для підтримки сталого розвитку китайської економіки.

У відповідь на ці зусилля США зберігають стратегічну присутність у регіоні через розбудову військових альянсів і торгових зв'язків з ключовими державами Азії. Зокрема, США активно підтримують Японію, Південну Корею, Індію та Австралію через різноманітні безпекові угоди та економічні партнерства. Важливим елементом є концепція «Індо-Тихоокеанської стратегії», яка спрямована на стримування китайського впливу в цьому регіоні. США також активно протистоять розвитку китайських портів і торгових маршрутів через такі міжнародні інституції, як Світова організація торгівлі (СОТ), а також через участь у численних багатосторонніх військових і економічних альянсах, таких як АСЕАН, Шанхайська організація співпраці (ШОС) та Індійсько-Тихоокеанський економічний союз. Всі ці дії є частиною стратегії стримування, метою якої є не допустити того, щоб Китай зміцнив свій контроль над Євразією, що могло б дати йому суттєву перевагу в глобальному геополітичному контексті [7].

Теорія морських держав, розроблена Макіндером і Мехеном, пропонує, що країни, які контролюють важливі морські шляхи, мають стратегічну перевагу, оскільки вони можуть забезпечити безперешкодний доступ до глобальних торгових маршрутів та впливати на економічні процеси на світовому рівні. Китай активно реалізує цю стратегію, нарощуючи свою морську потужність в Південному Китайському морі, де він споруджує військові бази на штучних островах. Цей регіон є важливим торговим шляхом для нафтових поставок і контейнерних перевезень, що дає Китаю можливість контролювати ці шляхи і підвищувати свою стратегічну вагу в Азії. Завдяки цьому Китай прагне посилити свою позицію в глобальній геополітиці, а також послабити вплив інших країн на ці важливі води [5]. Китай також активно інвестує в розвиток своїх портів, таких як порт в Гонконзі

та порт в Шанхаї, що дозволяє йому зміцнити позиції в морській торгівлі і підтримувати зростання своєї економіки.

У відповідь на ці дії США зберігають свою присутність в Азійсько-Тихоокеанському регіоні через розміщення військових баз на Тихоокеанському узбережжі та укладання стратегічних угод з союзниками в АСЕАН, зокрема Японією, Південною Кореєю та Австралією. США намагаються утримати контроль над важливими морськими шляхами та обмежити китайське домінування в Південному Китайському морі. Це спричиняє напруження між двома країнами, оскільки Китай вважає ці води своїми суверенними, а США - важливим елементом своєї стратегії забезпечення свободи навігації в регіоні. Відповідно, американські війська регулярно проводять операції "свободи навігації" в цих водах, що викликає протест з боку Китаю. Напруженість зростає, оскільки кожна зі сторін намагається зміцнити свій контроль над цими важливими морськими маршрутами, що є суттєвим елементом їхніх стратегій у глобальному контексті [7][9].

Теорія геоekonomіки виявляється особливо актуальною в контексті американо-китайських відносин, оскільки економічні інструменти стають головними важелями для досягнення політичних цілей обох держав. США використовують геоekonomіку через застосування економічних санкцій, спрямованих на обмеження розвитку технологій у Китаї, зокрема в таких ключових сферах, як напівпровідники та штучний інтелект. Наприклад, у 2018 році США наклали санкції на компанію Huawei, яка є однією з провідних у галузі телекомунікаційних технологій, через звинувачення в порушеннях національної безпеки. Вашингтон заблокував доступ компанії до американських технологій та програмного забезпечення, таких як Google Android, що серйозно обмежило її розвиток на міжнародному ринку. Крім того, США активно використовують тарифні бар'єри, зокрема в рамках торгової війни 2018-2019 років, щоб обмежити

китайський експорт в США та стримувати розвиток китайської економіки через високі мита на китайські товари [5].

У свою чергу, Китай використовує свої економічні важелі для посилення свого глобального впливу, особливо через ініціативу "Один пояс, один шлях". Цей проєкт передбачає великі інвестиції в інфраструктурні проєкти по всьому світу, зокрема в країнах, що розвиваються. Китай пропонує кредити для будівництва доріг, портів, залізниць, а також розвиває інші транспортні мережі, що дозволяє йому зміцнювати свій економічний вплив у цих країнах. Зокрема, Китай здійснив значні інвестиції в інфраструктуру в Африці, Південній Азії та Центральній Азії, що допомогло йому стати важливим економічним партнером для багатьох країн. Це дозволяє Китаю розширювати свій вплив і одночасно послаблювати позиції США, які традиційно мали сильні економічні та політичні зв'язки з цими регіонами. Наприклад, Китай активно працює над проєктами в країнах Африки та Латинської Америки, що дозволяє йому не лише зміцнювати економічні зв'язки, але й створювати важливі торгові шляхи, які обходять традиційні західні маршрути [9][7].

Теорія геостратегії, яка акцентує увагу на "спеціальних зонах інтересів" кожної держави, є надзвичайно важливою для розуміння динаміки американо-китайських відносин. США мають чітко визначені зони інтересів у Західному півкулі та Тихоокеанському регіоні, де вони прагнуть зберегти стратегічну перевагу над Китаєм. США активно інвестують у зміцнення своїх альянсів з Японією, Південною Кореєю та Австралією, створюючи своєрідний "блок" для стримування китайського впливу в Азії. Це особливо помітно у військових спільних навчаннях, а також в оборонних угодах, зокрема через інвестування в новітні технології й розвиток Південно-Китайського моря, де США активно проводять операції "свободи навігації", щоб забезпечити доступ до ключових торгових шляхів та морських ресурсів. Напруження в регіоні між США та Китаєм посилюється через

стратегічну конкуренцію за вплив у таких країнах, як Філіппіни, В'єтнам та Малайзія, які мають важливе географічне розташування для контролю торгових шляхів і природних ресурсів [6].

Для Китаю ж, згідно з теорією геостратегії, важливими зонами інтересів є Південно-Східна Азія, Африка та частково Латинська Америка. Китай активно впроваджує свої економічні стратегії через інвестиції та проект "Один пояс, один шлях", метою якого є створення інфраструктурних коридорів і економічних зв'язків між Китаєм та різними регіонами світу. Одним із прикладів цього є великий інвестиційний проект у порти та залізниці в Африці та Південній Азії, зокрема в Кенії, намагаючись створити стратегічні транспортні шляхи, що з'єднують Китай з країнами, багатими на ресурси. Китай також активно інвестує в Латинську Америку, зокрема в нафтові та енергетичні проекти в Венесуелі та Бразилії, зміцнюючи свою економічну й політичну присутність в цьому регіоні. Ці стратегічні кроки дозволяють Китаю зміцнювати свої позиції на світовій арені та надавати своєму економічному зростанню додаткові можливості через залучення нових торгових партнерів і забезпечення доступу до критичних природних ресурсів [7][6].

Теорія балансу сил виявляється надзвичайно релевантною для аналізу сучасних американо-китайських відносин, де боротьба за рівновагу сил між двома державами визначає глобальну геополітичну ситуацію. США, що протягом десятиліть утримували лідерство в міжнародних відносинах, тепер стикаються з дедалі більшими викликами з боку Китаю, який швидко зростає економічно та розвиває новітні технології. Китай вже став серйозним конкурентом США не тільки в економіці, а й в таких стратегічних сферах, як високі технології, штучний інтелект та телекомунікації. Одним із прикладів є конкуренція між США та Китаєм в індустрії 5G. Китайська компанія Huawei, попри санкції з боку США, продовжує розвивати технології 5G та встановлювати своє домінування на світовому ринку

телекомунікацій. Це змушує США не лише запроваджувати обмеження для Huawei, але й намагатися укласти нові стратегічні альянси з іншими країнами, щоб зберегти технологічне лідерство та стримати Китай у цій важливій сфері [5].

У відповідь на ці виклики Китай активно використовує свої економічні та військові можливості для зміцнення свого глобального впливу. Наприклад, в рамках ініціативи "Один пояс, один шлях", Китай активно інвестує в інфраструктуру по всьому світу, зокрема в Африці та Євразії, зміцнюючи свої зв'язки з країнами, що мають стратегічне значення для доступу до важливих ресурсів і торгових шляхів. Китай також нарощує свою військову присутність у Південному Китайському морі, що викликає напруження в регіоні, зокрема з США та їх союзниками. Ці дії демонструють стратегію Китаю, спрямовану на балансування сил з США, за допомогою інструментів м'якої сили, економічного впливу та військової потужності. Ця конкуренція за вплив є основною рисою геополітики XXI століття, де кожна з країн намагається посилити свою позицію, використовуючи всі доступні ресурси [15][7].

Політика "розділяй і володарюй", як геополітична стратегія, передбачає використання союзників опонента для послаблення його впливу та одночасного зміцнення власних позицій. США активно застосовують цю стратегію в контексті стримування Китаю. Одним із яскравих прикладів є їхній підхід до створення стратегічних альянсів у Азії. США активно підтримують Японію, Південну Корею та країни АСЕАН, зокрема Філіппіни, В'єтнам та Малайзію, оскільки ці держави мають спільні інтереси щодо протидії зростаючому китайському впливу в регіоні. Зокрема, США уклали військові угоди з Японією та Південною Кореєю, що передбачають спільні військові навчання та стратегічне партнерство для забезпечення стабільності в Південно-Східній Азії та Південному Китайському морі. У 2019 році США та Японія підписали угоду про посилення оборонного співробітництва, що включало не лише військові питання, але й економічні й

технологічні аспекти співпраці, зокрема в галузі 5G та кібербезпеки. Ці альянси допомагають США утримувати стратегічну перевагу, зберігаючи при цьому контроль над важливими морськими шляхами та природними ресурсами в Азії [16][7].

З іншого боку, Китай активно застосовує стратегію розширення свого впливу через ініціативу "Один пояс, один шлях", що дозволяє йому зміцнювати зв'язки з країнами, які надають економічні та стратегічні переваги для Пекіна. Завдяки інвестиціям у портову інфраструктуру, залізниці та інші важливі проекти, Китай зміцнює свої економічні позиції в таких регіонах, як Центральна Азія, Африка та Латинська Америка. Наприклад, Китай уклав угоди з Пакистаном щодо розвитку Китайського коридору, що з'єднує китайські провінції з портами в Пакистані, що дозволяє Китаю зберігати вплив на ці регіони та зменшувати економічну залежність від традиційних торгових шляхів через Тихий океан. Водночас Китай активно залучає країни Азії, Африки та Європи через великі інвестиції в інфраструктуру, що дозволяє йому не лише збільшувати економічний вплив, а й створювати союзницькі відносини, які будуть стратегічно важливими для його глобальних амбіцій. Такий підхід допомагає Китаю створювати мережу економічних та політичних партнерів, що зменшує вплив США в цих регіонах [7][16].

Концепція "м'якої сили" є ключовим елементом сучасної геополітики, яка дозволяє країнам досягати своїх політичних цілей без використання прямої військової сили, а через культурні, освітні та дипломатичні інструменти. Китай активно використовує цю стратегію для зміцнення свого глобального впливу. Одним із яскравих прикладів є китайські культурні центри, що функціонують у різних країнах світу, в тому числі в США, Європі та Азії. Вони сприяють поширенню китайської культури, мови та філософії, допомагаючи Китаю створювати позитивний імідж за кордоном. Також Китай активно підтримує програми академічних обмінів, через які тисячі студентів з усього світу, зокрема з

Африки та Латинської Америки, мають можливість навчатися в китайських університетах. Ці програми дозволяють зміцнювати культурні зв'язки і встановлювати міцні соціальні та економічні відносини, що сприяють розвитку китайських економічних інтересів в цих регіонах. Крім того, Китай популяризує ідею "мирного підйому", що означає економічний розвиток і зростання без загрози для інших держав [16].

У відповідь на ці дії США також активно використовують свою "м'яку силу". США пропагують свої демократичні цінності через гуманітарні проекти, підтримку прав людини та культурні обміни. Окремо варто зазначити інструменти м'якої сили США, такі як Програма обміну та навчання (Fulbright Program) і такі організації, як Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), які здійснюють важливі гуманітарні місії, надаючи підтримку країнам, що розвиваються. Американська дипломатія активно використовує гуманітарні інтервенції та санкції, щоб змусити Китай змінити свою політику, зокрема щодо прав людини та демократії в Тибеті та Сіньцзяні. У той же час, США активно підтримують міжнародні організації та громадянське суспільство в країнах, що стикаються з репресіями з боку урядів, як у випадку з Гонконгом, де США виступили на підтримку протестувальників та за введення санкцій проти китайських чиновників [5][17]. Це взаємодія м'якої сили США та Китаю створює своєрідний баланс у глобальній політиці, де кожна країна використовує інструменти для досягнення своїх стратегічних цілей без застосування прямої сили.

Проаналізовані теорії дозволяють краще зрозуміти динаміку американо-китайських відносин та важливі фактори, які впливають на їхній розвиток. Усі ці підходи взаємодіють у контексті глобальної конкуренції за економічний і політичний вплив, що визначає нові реалії на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 2. ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНОГО СУПЕРНИЦТВА США ТА КИТАЮ ХХІ СТОЛІТТІ

2.1 Стратегічні інтереси та цілі зовнішньої політики США у контексті глобальної конкуренції

Після завершення «холодної війни» зовнішня політика США зазнала суттєвих змін, оскільки зникнення Радянського Союзу та розпад соціалістичного блоку фактично залишили США єдиним глобальним лідером. Це створило можливості для Вашингтону впливати на глобальні процеси та забезпечити домінування у світі, що призвело до формування нової стратегії зовнішньої політики. Основною метою стало збереження стабільності світової системи, побудованої на американських цінностях, таких як демократія, вільний ринок, права людини та верховенство права. Відповідно, у зовнішній політиці США основним орієнтиром стало зміцнення цих принципів на міжнародній арені. Наприклад, у період з 1990 по 2000 рік США активно сприяли політичним реформам у країнах Східної Європи (підтримка вступу Польщі, Угорщини та Чехії до НАТО у 1999 році), Латинської Америки та Азії, що сприяло становленню демократій у цих регіонах.

Особливу увагу в зовнішній політиці США після 2001 року почали приділяти боротьбі з міжнародним тероризмом, особливо після атак 11 вересня, що стало визначальним елементом стратегії Вашингтону. У 2001 році США розпочали військову операцію в Афганістані, метою якої було знищення терористичних осередків «Аль-Каїди», а пізніше, у 2003 році, вторглись в Ірак, що також стало частиною глобальної боротьби з тероризмом. У 2001 році бюджет Пентагону становив близько 317 мільярдів доларів, а до 2010 року ця сума зросла до понад 700 мільярдів доларів, що свідчить про високі інвестиції США в підтримку своєї військової могутності [7].

Водночас, США зберігали прагнення до збереження своєї військової переваги, вважаючи, що мир і безпека в світі можливі тільки за умови збереження їхнього домінування в цій сфері. За даними Інституту Стокгольмського міжнародного дослідження проблем миру (SIPRI), США витрачають більше на оборону, ніж наступні 10 країн разом. Наприклад, у 2020 році військовий бюджет США становив близько 732 мільярдів доларів, що складало майже 39% від усіх витрат на оборону у світі [5]. Країна утримує понад 800 військових баз в 70 країнах, що дозволяє їй підтримувати глобальну військову присутність і проектувати силу на будь-якому континенті [7]. США також активно інвестують у нові технології, зокрема в розробку безпілотних літальних апаратів та сучасних ракетних систем, що підвищують ефективність американських військових операцій по всьому світу.

Участь у міжнародних операціях, таких як місії ООН та коаліції проти тероризму, також є частиною стратегії забезпечення стабільності та безпеки, де США виступають як основний гарант (табл.2.1).

Таблиця 2.1. Етапи розвитку зовнішньої політики США

Етап	Характерні риси зовнішньої політики США	Основні цілі
1990-2000 рр.	Формування «однополярного світу», підтримка демократій, економічна глобалізація	Закріплення лідерства після розпаду СРСР
2001-2010 рр.	Борьба з тероризмом, війни в Іраку та Афганістані, зміцнення безпеки	Захист від глобальних загроз, контроль над стратегічними регіонами
2011-2020 рр.	Зміщення фокусу на Азійсько-Тихоокеанський регіон, технологічне суперництво з Китаєм	Підтримка економічного лідерства, стримування Китаю та Росії

Таким чином, після «холодної війни» зовнішня політика США залишалася гнучкою, але послідовною у своїх головних принципах - домінування, безпека, демократія і вплив через міжнародні інституції.

У глобальному вимірі Сполучені Штати намагаються зберегти провідну роль у трьох ключових напрямках - економічному, військовому та ідеологічному. Саме ці три складові забезпечують стабільність американського впливу у світі (табл.2.2).

Таблиця 2.2. Основні напрями та інструменти глобального впливу США у сучасному світі

Сфера впливу	Основні інструменти	Приклади реалізації	Очікувані результати
Економічна	Торговельні угоди, санкції, інвестиції, підтримка долара	Участь у ВТО, вплив через МВФ та Світовий банк	Зміцнення глобального ринку під контролем США
Військова	НАТО, військові бази, модернізація озброєння	Військова присутність у Європі, Азії, Близькому Сході	Підтримання глобальної безпеки та стримування суперників
Ідеологічна	Освітні обміни, культурні програми, медіа	Програми USAID, Голлівуд, міжнародні гранти	Формування позитивного іміджу США та поширення демократичних ідей

У економічній сфері США орієнтуються на підтримку ліберальної моделі світового ринку, активно просуваючи принципи вільної торгівлі та відкритості ринку. Американська економіка є однією з найбільших у світі, з ВВП, що у 2021 році склав понад 23 трильйони доларів, що становить приблизно чверть глобального економічного виробництва. Ключовими галузями є інновації, високі технології, фінансові послуги та транснаціональні корпорації, серед яких найбільшими є компанії Apple, Microsoft, Amazon та Google, що активно працюють на міжнародних ринках. США володіють розвиненою банківською системою, зокрема Федеральною резервною системою, і статус долара як основної резервної валюти світу дозволяє Вашингтону мати значний вплив на міжнародні фінансові потоки. Наприклад, на кінець 2020 року близько 60% усіх валютних резервів центральних банків світу було номіновано в доларах США. Це надає США унікальну можливість контролювати світову економіку через санкції, інвестиції та

торговельні угоди. Американська влада активно використовує цей інструмент для впливу на інші держави, зокрема, через санкції, накладені на країни як Іран, Північна Корея та Росія, що є частиною американської стратегії збереження економічної і політичної стабільності у світі [5].

У військовій сфері США продовжують зберігати статус світової наддержави, маючи найбільшу військову потужність у світі. Збройні сили США включають понад 1,3 мільйона осіб на службі, а також більше 800 військових баз по всьому світу. За даними SIPRI, військовий бюджет США у 2021 році становив понад 732 мільярди доларів, що складає близько 39% від загальних витрат на оборону в світі. США мають у своєму розпорядженні високотехнологічне озброєння, таке як стелс-бомбардувальники, авіаносці та новітні ракети, що дає їм можливість вести бойові операції в будь-якій точці світу. НАТО залишатиметься головним інструментом колективної безпеки, через який США реалізують свою політику в Європі. Крім того, Сполучені Штати активно зміцнюють свої позиції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, укладаючи угоди про військове співробітництво з Японією, Південною Кореєю, Австралією та Індією. Наприклад, США та Японія підписали нову угоду про оборонне співробітництво в 2021 році, що включає спільні військові навчання і обмін технологіями, а в 2020 році Індія стала партнером США в рамках угоди COMCASA (Agreement on Communication, Compatibility and Security Arrangements) для покращення взаємодії військових технологій [7].

Ідеологічна складова політики США полягає у поширенні своїх основних цінностей - демократії, прав людини, свободи слова та підприємництва. Сполучені Штати використовують м'яку силу для формування привабливого іміджу власної моделі розвитку через культурну експансію, освітні програми, медіа та міжнародні фонди. Одним із основних інструментів м'якої сили є організація освітніх програм, таких як Програма Фулбрайта, через яку США кожного року надають стипендії для навчання студентам з понад 160 країн світу. Американські медіа також відіграють

важливу роль у просуванні демократичних ідей: за даними Statista, в 2021 році близько 50% світового контенту в інтернеті створювалося американськими компаніями, такими як Google, Facebook та Twitter. Американські ЗМІ, такі як CNN, BBC, і The New York Times, мають значний вплив на світову політичну та економічну думку, допомагаючи формувати міжнародну громадську думку і підтримувати модель американського лідерства у світі [8].

Отже, зовнішньополітична стратегія США спрямована на збереження світового лідерства через поєднання економічних, військових і культурно-ідеологічних інструментів. Це дозволяє країні підтримувати вплив навіть в умовах зростання нових центрів сили, зокрема Китаю та Індії.

Важливим елементом зовнішньої політики США є широка мережа союзів і міжнародних партнерств, яка дозволяє Вашингтону утримувати лідерські позиції у світі. США традиційно спираються на систему альянсів, що забезпечують не лише військову безпеку, але й економічну та політичну підтримку. Наприклад, НАТО залишається ключовим інструментом американського впливу в Європі, об'єднуючи 30 країн, серед яких є основні європейські держави, такі як Великобританія, Франція, Німеччина. У 2021 році США витратили більше 750 мільярдів доларів на оборонні потреби, що становить близько 39% від усіх світових витрат на оборону [7]. Через НАТО США координують спільні оборонні стратегії, проводять навчання та гарантують стабільність у регіоні, зокрема, в умовах зростаючої загрози від Росії та Китаю. Один із прикладів - розширена присутність США в Східній Європі, зокрема в Польщі, Румунії та країнах Балтії, де здійснюються регулярні військові маневри для стримування агресії з боку Росії.

В Азійсько-Тихоокеанському регіоні головними партнерами США є Японія, Південна Корея, Австралія та Індія. Ці країни формують систему колективної безпеки, метою якої є стримування впливу Китаю, що активно нарощує свою економічну і військову міць. США та Японія, наприклад, підписали нову оборонну

угоду в 2021 році, яка передбачає спільні військові навчання, спільний моніторинг та підтримку стабільності в регіоні. Окрім цього, США активно співпрацюють з Індією в рамках двосторонніх угод, таких як «Комунікаційна сумісність та безпека» (COMCASA), щоб посилити військове співробітництво та стримувати Китай. У 2020 році США також поглибили зв'язки з Австралією через створення нового альянсу AUKUS, що включає Великобританію, для розвитку ядерних підводних човнів та інших оборонних технологій [9].

Крім військових союзів, важливу роль у міжнародній політиці США відіграють міжнародні організації. Сполучені Штати є засновником або впливовим членом таких структур, як ООН, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Світова організація торгівлі (СОТ). За даними Світового банку, США є найбільшим акціонером і займають близько 16% голосів в МВФ, що дозволяє їм визначати економічні стратегії на глобальному рівні. Через ці організації США активно впливають на глобальні економічні процеси, встановлюючи стандарти в галузях торгівлі, фінансів та розвитку. Окрім того, США відіграють ключову роль у наданні фінансової допомоги країнам, що розвиваються, через МВФ і Світовий банк, зокрема в таких сферах, як боротьба з бідністю та розвиток інфраструктури [10]. Ця система міжнародних інституцій дозволяє Сполученим Штатам залишатися на чолі міжнародного порядку, навіть коли зростає конкуренція з боку інших великих держав, таких як Китай та Росія.

Таким чином, система союзів і міжнародних організацій є головною опорою американського лідерства у світі. Вона забезпечує Сполученим Штатам можливість координувати дії з партнерами, підтримувати стабільність у різних регіонах і водночас зміцнювати власний вплив у глобальній політиці.

2.2 Геополітична стратегія Китайської Народної Республіки як виклик світовому лідерству США

Після завершення «холодної війни» китайська дипломатія поступово еволюціонувала від обережної інтеграції в міжнародний порядок до активного позиціонування себе як глобальної держави. Центральною концепцією цього курсу стала ідея «мирного піднесення», яка полягає в тому, що зростання Китаю має відбуватися без різких конфліктів, без примусового нав'язування своєї моделі розвитку іншим країнам. Китай підкреслює повагу до суверенітету інших держав, невтручання в їх внутрішні справи, та взаємну вигоду від економічних зв'язків. Це дозволяє знижувати рівень тривожності партнерів і відкриває можливості для довгострокових проектів і стабільних відносин. Наприклад, Китай активно інвестує в інфраструктурні проекти по всьому світу, не лише забезпечуючи робочі місця, а й створюючи стійкі економічні зв'язки з країнами, що дозволяє йому зміцнювати свій вплив без використання сили [11].

Доктрина Китаю у зовнішній політиці поєднує кілька основних елементів, які зумовлюють успіх китайської стратегії. По-перше, Китай надає великого значення стабільності на своїй периферії, що означає прагнення мати надійних сусідів та забезпечувати безперешкодні комунікації з ними. Це особливо важливо для Китаю, оскільки він має спільні кордони з 14 країнами, і стабільність на цих межах є критично важливою для економічного і політичного розвитку. По-друге, розвиток торгівлі та інвестицій є ключовим каналом впливу Китаю. Країна активно інвестує в інфраструктуру, що дозволяє розвивати взаємні економічні зв'язки і забезпечує Китаю нові ринки для своїх товарів. У 2020 році Китай став найбільшим торговим партнером для понад 140 країн світу, зокрема Європи та Африки. По-третє, Китай активно розвиває свою «м'яку силу» через освітні, культурні та технологічні стандарти. У 2020 році понад 550 тисяч студентів з різних країн світу навчались у

китайських університетах, що є частиною стратегії поширення китайського культурного і технологічного впливу [12].

Ініціатива «Один пояс - один шлях», запущена Китаєм у 2013 році, є одним з основних інструментів цієї стратегії (табл. 2.3). Ідея полягає в розвитку транспортних, енергетичних і цифрових коридорів, що з'єднують Китай з Європою, Африкою та Південною Азією.

Таблиця 2.3. Основні напрями реалізації ініціативи «Один пояс - один шлях» та їх наслідки для Китаю

Напрямок ініціативи	Зміст	Приклади реалізації	Результати для Китаю
Економічний пояс Шовкового шляху	Сухопутні маршрути через Центральну Азію та Європу	Залізничні сервіси China-EU, модернізація вузлів у Казахстані та Польщі	Коротші ланцюги постачання, стабільні канали експорту
Морський Шовковий шлях XXI ст.	Порти, термінали, логістичні парки	Гвадар (Пакистан), Пірей (Греція), Хамбантота (Шрі-Ланка)	Посилення присутності у вузлових морських точках
Цифровий Шовковий шлях	Телеком-мережі, 5G, дата-центри, e-commerce	Проекти за участі Huawei, Alibaba, ZTE	Розширення технологічних стандартів і сервісів КНР
Енергетичні коридори	ЛЕП, трубопроводи, ВДЕ-об'єкти	Китай-ЦАР, парки ВДЕ у Пн. Африці	Доступ до ресурсів і диверсифікація імпорту

Перший напрям - економічний пояс Шовкового шляху - передбачає розвиток сухопутних маршрутів через Центральну Азію та Європу. Реалізація цього напрямку, зокрема через залізничні сервіси China-EU та модернізацію транспортних вузлів у Казахстані та Польщі, дозволяє скоротити ланцюги постачання та забезпечити стабільні канали експорту для Китаю. Це знижує витрати на транспортування товарів та підвищує ефективність комерційних зв'язків із Європою, забезпечуючи Китаю економічні переваги в торгівлі з цим регіоном.

Другий напрямок - Морський Шовковий шлях XXI століття - зосереджений на розвитку портів, терміналів та логістичних парків, зокрема в Гвадарі (Пакистан), Піреї (Греція) та Хамбантоті (Шрі-Ланка). Китай активно інвестує в ці стратегічні морські точки, що посилює його присутність у ключових морських маршрутах і дає можливість контролювати важливі транспортні шляхи для експорту. Цей напрямок дозволяє Китаю не лише зміцнювати свою економічну позицію на глобальному рівні, але й забезпечувати доступ до нових ринків. Водночас, Китай розвиває «Цифровий Шовковий шлях», впроваджуючи проекти в таких технологічних компаніях, як Huawei, Alibaba та ZTE, що дозволяє йому встановлювати технологічні стандарти та посилювати своє домінування в секторі інформаційних технологій. В результаті, Китай зміцнює своє лідерство в глобальних технологічних та комунікаційних мережах, що є важливою складовою його м'якої сили.

Згідно з даними Міжнародного валютного фонду, до 2020 року загальний обсяг інвестицій у рамках цієї ініціативи склав близько 4 трильйонів доларів США, при цьому більше 140 країн та міжнародних організацій стали учасниками ініціативи. Одним із найбільших проектів є будівництво залізничних ліній, що з'єднують Китай з Європою, зокрема Китайсько-Європейський коридор. Крім того, Китай інвестує в порти, аеропорти, енергетичні інфраструктури в Африці та Центральній Азії, що забезпечує стабільні логістичні ланцюги для китайського експорту. У рамках «цифрового шовкового шляху», Китай активно розвиває інфраструктуру в сфері телекомунікацій, хмарних сервісів та кібербезпеки, що дозволяє Китаю зміцнювати свою позицію в глобальній технологічній конкуренції. У 2020 році понад 70 країн підписали угоди про співпрацю в галузі цифрової економіки з Китаєм, що демонструє успіх цієї стратегії [12].

Критики ініціативи зазначають високі боргові ризики для окремих країн, зокрема у зв'язку з позиками, наданими Китаєм, які іноді призводять до фінансових труднощів. Наприклад, Шрі-Ланка була змушена передати Китайському

консорціуму порт Хамбантота на 99 років у зв'язку з неспроможністю сплатити борги. Однак для багатьох партнерів Китаю альтернатива - швидке будівництво інфраструктури без необхідності чекати державного фінансування або міжнародної допомоги - є важливим фактором, який дозволяє їм продовжувати розвиток [12].

За два десятиліття Китай значно розширив «набір інструментів» своєї державної потуги, що дозволяє йому мати суттєвий вплив на глобальні процеси (табл. 2.4). На політичному рівні Пекін значно зміцнив свої позиції у таких міжнародних форматах, як БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південна Африка) та ШОС (Шанхайська організація співпраці), що дозволяє йому впливати на міжнародну політику та економіку. У 2020 році Китай став головним економічним гравцем у БРІКС, де його частка в загальному ВВП країн-учасниць досягла близько 70%.

Таблиця 2.4. Трансформація політичних, військових і технологічних можливостей Китаю у XXI столітті

Сфера розвитку	Ключові зміни	Приклади досягнень	Наслідки для міжнародної системи
Політична	Більша роль у багатосторонніх форматах, фінансові інструменти розвитку	Активізація БРІКС, Азійський банк інфраструктурних інвестицій	Зростання впливу країн Глобального Півдня, альтернативні канали фінансування
Військова	Модернізація, спільні операції, наголос на морі та повітрі	Введення авіаносців, розвиток ракетних сил, кіберпідрозділів	Посилення стримування в Індо-Тихоокеанському регіоні
Технологічна	Ставка на власні стандарти та критичні технології	BeiDou, програми штучного інтелекту, «розумні» виробництва	Вища стратегічна автономія та конкуренція за техностандарти

Також Китай активно використовує банківські інституції розвитку, зокрема Китайський банк розвитку та Азійський інфраструктурний інвестиційний банк (АІВ), через які фінансує важливі інфраструктурні проекти у країнах, що розвиваються. З 2016 року АІВ надав кредити на понад 20 мільярдів доларів для

реалізації проектів у таких країнах, як Індія, Пакистан та Філіппіни. Це дає Китаю економічну автономність у кризові періоди та можливість впливати на глобальні фінансові потоки. Крім того, Китай активно укладає двосторонні угоди про валютні свопи з іншими країнами, що дозволяє зменшити залежність від долара США, а також посилює його економічну незалежність [13].

Військова складова Китаю також зазнала значної модернізації. Народно-визвольна армія Китаю (НВА) зробила великий крок вперед у напрямку концепції спільних операцій, що дозволяє швидше координувати дії між різними видами військ і значно підвищує ефективність військових операцій. Наприклад, до 2020 року Китай став одним з лідерів світу у використанні високоточної зброї, зокрема в системах протиракетної оборони та безпілотних літальних апаратах. У 2021 році Китай активно тестував нові зразки безпілотників у військових маневрах, що дозволяє значно збільшити оперативність у військових операціях.

Пріоритетними напрямками стали також розвиток флоту та авіації, що дозволяє Китаю зміцнювати свою позицію в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Китай вже має найбільший за розміром флот у світі з понад 350 бойовими кораблями, а його авіаційні сили мають на озброєнні понад 2 тисячі літаків, серед яких сучасні стелс-бомбардувальники та винищувачі. Космічні та кіберспроможності також стали важливою частиною китайської військової стратегії. За останні роки Китай суттєво наростив свої можливості в галузі космічних технологій, провівши більше 30 запусків супутників у 2020 році. Ці інвестиції підвищують оборонну здатність Китаю, а також дають йому перевагу в розвідці та моніторингу [13].

Таким чином, модернізація військових і економічних інструментів Китаю значно посилила його глобальні позиції, забезпечивши країні більшу автономність і стратегічну гнучкість у міжнародних відносинах, що дозволяє Пекіну ефективно

взаємодіяти з іншими великими державами та підтримувати свою роль у глобальному балансі сил.

2.3 Вплив американо-китайського суперництва на формування архітектури міжнародних відносин

Регіональна карта суперництва США та Китаю дійсно найбільш виразно проявляється в Східній Азії, де одночасно перетинаються інтереси в безпеці, торгівлі та технологіях. Важливість цього регіону для обох держав важко переоцінити: у 2020 році США були найбільшим торговим партнером для Китаю, а Китай - другим після Канади для США. Вартість двосторонньої торгівлі між США та Китаєм перевищила 600 мільярдів доларів у 2020 році, що є значною часткою у загальному обсязі світової торгівлі. Китай активно розширює свою економічну та дипломатичну присутність у регіоні через ініціативу "Один пояс, один шлях", інвестуючи в інфраструктуру, енергетичні проекти та нові торгові коридори. Китай також модернізує свої збройні сили, зокрема флот, що став найбільшим у світі за кількістю бойових кораблів (більше 350 одиниць у 2021 році), що робить Китай більш впливовим в Південному Китайському морі, де він здійснює активну політику будівництва військових баз на спірних островах. Ці дії стали однією з основних причин зростання напруження в регіоні, оскільки США проводять операції «свободи навігації», зокрема в Південному Китайському морі, намагаючись забезпечити доступ до стратегічних торгових шляхів і водних ресурсів [14].

США, в свою чергу, спираються на мережу стратегічних альянсів і партнерств у регіоні, зокрема з Японією, Південною Кореєю, Австралією та Філіппінами. Ці союзники мають велике значення для підтримки військової присутності США в

Азії, зокрема через розміщення американських військових баз. Наприклад, США мають понад 50 тисяч військовослужбовців в Японії та Південній Кореї, а також активно співпрацюють з Австралією в рамках альянсу AUKUS, створеного для протидії зростаючому військовому впливу Китаю в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Тайвань є важливим фактором напруженості між США та Китаєм, оскільки США підтримують оборонні зв'язки з Тайванем, зокрема через продажі зброї. У 2020 році США поставили Тайваню озброєння на суму 5,1 мільярда доларів, що ще більше підвищує чутливість питання Тайваню в контексті суперництва між двома країнами. Тайвань є ключовим елементом у великій стратегії США щодо стримування Китаю, і кожен його крок на цьому фронті може привести до нової ескалації конфлікту, навіть якщо сторони не прагнуть до відкритої кризи [14].

Табл. 2.5 відображає основні сфери економічного, технологічного та інформаційного суперництва між США і Китаєм, що охоплюють ключові аспекти глобальної конкуренції в цих областях.

Таблиця 2.5. Основні сфери економічного, технологічного та інформаційного суперництва США і Китаю

Сфера	Ключовий зміст конкуренції	Типові прояви	Можливі наслідки
Економічна	Доступ до ринків, ланцюги постачання, фінансові правила	Перегляд тарифів, контроль інвестицій, санкційні режими	Регіоналізація торгівлі, дорожчі логістичні маршрути
Технологічна	Стандарти у чипах, 5G/6G, II, ВДЕ	Експортні обмеження, індустріальна політика, «френдшорінг»	Два техноблоки з несумісними екосистемами
Інформаційна	Медіа, соцмережі, кібербезпека, освітні канали	Платформні обмеження, контрнативи, програми культурного впливу	Поляризація інформаційного простору та зростання недовіри

В Африці конкуренція між Китаєм та США має різний характер. Китай активно пропонує країнам континенту інфраструктурні проєкти, такі як

будівництво доріг, портів, електростанцій та цифрових мереж, що значно сприяє розвитку цих країн. Китайська стратегія полягає в швидкому виконанні конкретних проєктів, що дозволяє країнам отримувати видимі результати та нові робочі місця в короткі терміни. Наприклад, Китай інвестував понад 200 мільярдів доларів у будівництво інфраструктури в Африці в період з 2000 по 2020 рік. Це включає проєкти, такі як модернізація портів в Кенії, будівництво залізниць у Танзанії та електростанцій в Зімбабве. Такий підхід дуже привабливий для африканських урядів, оскільки дозволяє швидко отримати інфраструктурні проєкти з мінімальними бюрократичними затримками.

З іншого боку, США орієнтуються на інші аспекти розвитку. Американська допомога більше фокусується на забезпеченні прозорого врядування, охороні здоров'я та безпекових програмах. У 2020 році США виділили понад 8 мільярдів доларів через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) для підтримки проєктів у цих сферах в Африці. Крім того, США активно підтримують програми з навчання кадрів, розвиток сільського господарства та боротьбу з епідеміями, такими як боротьба з ВІЛ/СНІДом та малярією. Водночас африканські країни не розглядають вибір між Китаєм і США як взаємовиключні варіанти, а скоріше прагнуть скористатися перевагами від обох партнерів. Вони отримують інфраструктурні інвестиції від Китаю, а також доступ до фінансових, освітніх і безпекових програм від США, що дозволяє створювати збалансований підхід до розвитку [15].

У Європі конкуренція між США та Китаєм також є важливою, хоча й менш яскраво вираженою. США зберігають політичну і військову опору через НАТО, а також підтримують тісну співпрацю з Європейським Союзом. Ключові економічні та військові угоди між США та ЄС охоплюють не лише безпеку, а й енергетичну стабільність, зокрема через проєкти, спрямовані на зменшення залежності Європи від російських енергоносіїв. За даними НАТО, США витратили більше 250

мільярдів доларів на підтримку військових операцій в Європі в період з 2015 по 2020 рік. Водночас Китай активно інвестує в європейську інфраструктуру, зокрема в порти та високотехнологічні виробництва. Одним з важливих прикладів є інвестиції Китаю в грецький порт Пірей, який став найбільшим портом у Східному Середземномор'ї, а китайська компанія COSCO Shipping Ports придбала 51% акцій порту в 2016 році. Китай також шукає нішеві партнерства у Центрально-Східній Європі, зокрема в Польщі та Угорщині, де активно працює в секторі логістики та виробництва [15]. США ж активно прагнуть, щоб економічна взаємодія Європи з Китаєм не підірвала безпекову лінію Заходу і не створювала стратегічних залежностей у важливих секторах, таких як енергетика та телекомунікації.

Табл. 2.6 аналізує потенційні наслідки американо-китайського протистояння для глобальної стабільності, враховуючи різні сфери впливу, ядра ризику та можливості, а також можливі позитивні та негативні ефекти.

Таблиця 2.6. Потенційні наслідки американо-китайського протистояння для глобальної стабільності

Сфера впливу	Ядро ризику / можливості	Позитивні ефекти	Негативні ефекти
Політика	Нові коаліції та формати співпраці	Багатополярність, ширший голос Глобального Півдня	Розщеплення позицій у міжнародних організаціях
Економіка	Перекроювання ланцюгів, «френдшорінг»	Диверсифікація, нові індустрії в регіонах	Втрати від бар'єрів і подвійних стандартів
Безпека	Локальні інциденти та кібероперації	Посилення стримування і кризових каналів зв'язку	Ескалаційні спіралі, мілітаризація вузлів торгівлі
Технології	Несумісні платформи і протоколи	Конкуренція, що пришвидшує інновації	Техноподіл і менша інтероперабельність

Економічний вимір суперництва між США та Китаєм є змаганням за встановлення глобальних правил гри. США мають сильні позиції у фінансовому

секторі, сервісах і стандартах корпоративного управління, що забезпечує їм значну перевагу в міжнародних відносинах. На сьогодні долар США залишається основною резервною валютою у світі, складаючи близько 60% усіх валютних резервів центральних банків за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ) на 2021 рік. Більше того, США є домінуючим гравцем на фінансових ринках, маючи більше ніж 40% всіх міжнародних фінансових операцій, що проходять через американські банки та фінансові установи. З іншого боку, Китай активно відповідає на ці виклики, створюючи альтернативні інститути розвитку, такі як Азійський інфраструктурний інвестиційний банк (АІІВ), та розширюючи свою мережу торговельних угод і логістичних коридорів через ініціативу «Один пояс - один шлях». У 2020 році Китай інвестував понад 200 мільярдів доларів у інфраструктурні проекти в країнах, що розвиваються, зокрема в Африці та Азії, зміцнюючи таким чином свою економічну присутність на глобальному рівні [16].

Технологічний вимір суперництва між США і Китаєм є однією з ключових ліній фронту в глобальній конкуренції. Мікрочипи, штучний інтелект, телекомунікації та «зелена» енергетика стали визначальними факторами, які визначають, хто встановлюватиме завтрашні глобальні стандарти. США та Китай активно змагаються в цих технологічних сферах. За останніми даними, у 2020 році США витратили понад 500 мільярдів доларів на наукові дослідження та технологічний розвиток, що становить близько 2,8% від їх ВВП. Китай, у свою чергу, також активно інвестує в ці сектори, виділяючи понад 250 мільярдів доларів на підтримку інновацій та технологій, зокрема на розвиток штучного інтелекту та телекомунікаційних технологій, таких як 5G. Відповідно, між США та Китаєм постійно тривають суперечки щодо обмежень на експорт високотехнологічних продуктів, таких як чипи та програмне забезпечення, що стало важливим інструментом у боротьбі за технологічне лідерство [16].

Інформаційний вимір також стає важливим аспектом конкуренції між двома країнами. Китай і США активно взаємодіють через медіа, соціальні мережі, платформи та цифрову безпеку. Китай підтримує власні соціальні медіа-платформи, такі як WeChat і TikTok, в той час як США пропагують глобальні цифрові платформи, такі як Facebook, Twitter та Google. США також постійно впроваджують стратегії кібербезпеки для захисту від кібератак, здійснюваних через китайські платформи, як у випадку з TikTok. У 2020 році США витратили понад 19 мільярдів доларів на програми кібербезпеки, що підвищує їх здатність протистояти технологічним загрозам. Водночас Китай інвестує значні кошти в розвиток своїх систем кібербезпеки та намагається інтегрувати свої технології у світову інфраструктуру. За останні роки, кількість кібератак, пов'язаних з Китаєм, зросла на 20% порівняно з попереднім десятиліттям, що відображає зростаючу важливість цього аспекту у протистоянні [16].

Суперництво між двома найбільшими економіками світу не є «нульовою сумою», але воно суттєво змінює глобальну архітектуру безпеки. В одних випадках конкуренція між США і Китаєм стимулює інновації та диверсифікацію, адже країни активніше розвивають свої спроможності, переосмислюють критичні залежності і шукають нові ринки. За даними ООН, експорт Китаю до Африки за останні п'ять років зріс на 20%, що підтверджує прагнення Китаю активно просувати свої економічні інтереси в інших регіонах. Водночас суперництво між державами призводить до фрагментації світової економіки, коли країни змушені вибирати між двома великими економічними блоками, що спричиняє зростання торгових бар'єрів, мит та перевірок поставок, що підвищує фоновий рівень нестабільності в глобальній економіці, що вимагає від міжнародних інститутів посиленої превентивної роботи, зокрема в боротьбі з кібератаками та захисті критичних інфраструктур.

Отже, суперництво між США і Китаєм не лише стимулює інновації та розвиток нових можливостей, але й значно змінює глобальну економічну та безпекову архітектуру, підвищуючи рівень нестабільності та вимагаючи від міжнародних інститутів більшої уваги до превентивного управління ризиками.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ГЛОБАЛЬНОГО СУПЕРНИЦТВА

3.1 Вплив економічної конкуренції на міжнародні політичні процеси

Економічна конкуренція між США та Китаєм також визначає глобальну фінансову архітектуру. Китай активно просуває свої фінансові інститути, створюючи альтернативи традиційним західним організаціям, таким як Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Світовий банк. Одним із найбільш помітних прикладів є створення Азійського інфраструктурного інвестиційного банку (АІВ) у 2014 році, який став значним конкурентом для західних фінансових інститутів. АІВ вже налічує понад 100 країн-членів, а його капітал становить понад 100 мільярдів доларів. Це дозволяє Китаю не тільки посилювати своє економічне лідерство, але й значно розширювати вплив у країнах, що розвиваються, шляхом фінансування інфраструктурних проєктів по всьому світу [5]. США, у свою чергу, відповідають на ці дії через введення торгових і фінансових санкцій, зокрема проти китайських технологічних компаній, таких як Huawei, ZTE та інші. Ці санкції є частиною стратегії стримування Китаю в технологічній сфері та мають на меті обмежити доступ Китаю до західних інновацій та технологій, що є важливою складовою в цій конкурентній боротьбі.

Технологічна конкуренція між США та Китаєм зокрема стосується таких важливих галузей, як штучний інтелект, 5G, робототехніка та зелена енергетика. Китай активно інвестує в ці напрямки, прагнучи стати глобальним лідером у сфері інновацій. Наприклад, китайські компанії, такі як Huawei та ZTE, займають провідні позиції на ринку 5G, зокрема в Європі та Азії, що значно зміщує баланс сил у глобальній телекомунікаційній індустрії. Водночас США намагаються стримати цей розвиток, вводячи санкції проти китайських компаній та обмежуючи їх доступ

до технологій, таких як чипи та програмне забезпечення для розвитку 5G. За даними Американської торговельної палати, за перші шість місяців 2020 року США наклали санкції на понад 40 китайських компаній, що призвело до значних економічних втрат для китайської технологічної індустрії [7]. Ця технологічна гонка ставить під сумнів подальшу глобальну інтеграцію та змушує країни шукати нові шляхи співпраці чи конкурентної боротьби в умовах технологічного поділу.

Економічна конкуренція між США та Китаєм значно змінила глобальні торгові зв'язки. У 2018 році США ввели тарифи на китайські товари на суму понад 250 мільярдів доларів, що стало початком торгової війни між двома найбільшими економіками світу. Китай, у свою чергу, відповів введенням мит на американські товари на загальну суму понад 110 мільярдів доларів. Ці торговельні бар'єри призвели до перебудови ланцюгів постачання та змусили компанії шукати нові ринки і можливості для інвестицій. Наприклад, країни Південно-Східної Азії, Латинської Америки та Африки почали активніше розвивати свої економічні зв'язки з обома державами, намагаючись компенсувати втрати через торгові обмеження між США і Китаєм.

За даними Світової організації торгівлі (СОТ), в 2020 році глобальний обсяг міжнародної торгівлі знизився на 2%, що відображає суттєве ураження глобальних економічних ланцюгів постачання через торговельну війну між США та Китаєм. Це також підкреслює високу ступінь економічної інтеграції між двома країнами та їх взаємний вплив на міжнародні ринки. Перерозподіл торговельних потоків і зміна торгових маршрутів стали необхідністю для багатьох країн, що змусило їх адаптувати свої економічні стратегії, щоб уникнути залежності від митних бар'єрів і зберегти стабільність своїх економік.

Технологічне суперництво між США та Китаєм стало однією з головних ліній фронту, на якому визначаються глобальні технологічні стандарти та стратегічна перевага в майбутньому. Китай активно інвестує у розвиток передових технологій,

таких як штучний інтелект, 5G та квантові технології, що дозволяє йому не лише покращити внутрішні можливості, але й істотно збільшити свій вплив у глобальних технологічних і комунікаційних стандартах. Наприклад, компанія Huawei стала лідером на ринку 5G, встановлюючи нові стандарти, які активно використовуються в Європі, Азії та Латинській Америці. Водночас Китай прагне забезпечити домінування своїх технологічних платформ, включаючи розробку нових чипів, інтернет-сервісів та хмарних технологій, що дозволяє йому змінювати правила гри на світових ринках.

Водночас США застосовують стратегію «френдшорінгу» для того, щоб зберегти технологічну перевагу, переводячи виробництво критичних технологій на території своїх союзників, таких як Японія, Південна Корея, Індія та деякі європейські країни. Це дозволяє США мінімізувати залежність від китайських постачальників та створювати паралельні технологічні екосистеми, що не підпадають під вплив Китаю. Такий підхід створює новий поділ у технологічному ландшафті світу, формуючи дві несумісні технологічні екосистеми: одну, орієнтовану на США і їхніх союзників, і іншу, що розвивається під егідою Китаю. Це обмежує можливості для міжнародної співпраці в таких критичних сферах, як інформаційні технології, кібербезпека та інноваційні розробки, і збільшує ризики для глобальних ланцюгів постачання та інтеграції.

Економічне суперництво між США та Китаєм не лише визначає їхні стратегії на глобальній арені, але й суттєво змінює міжнародну політичну архітектуру. Китай активно розвиває свою ініціативу «Один пояс - один шлях», яка має на меті з'єднати Європу, Азію та Африку через модернізацію інфраструктури, створення нових транспортних коридорів і розвиток енергетичних проєктів. За даними Міністерства торгівлі Китаю, до 2020 року країна інвестувала понад 200 мільярдів доларів у реалізацію цієї ініціативи, сприяючи будівництву доріг, портів, залізниць і енергетичних об'єктів у багатьох країнах, що розвиваються. Це дозволяє Китаю

зміцнювати свої економічні зв'язки, створювати нові торговельні маршрути та зміцнювати свою політичну присутність на глобальному рівні, формуючи залежність від своїх інвестицій і проектів у країнах, що приймають участь у цій ініціативі.

У відповідь на це, США активно працюють над створенням альянсів і коаліцій із країнами, які виступають проти китайського економічного впливу. Сполучені Штати використовують свої традиційні інструменти впливу, такі як військова допомога, економічна підтримка та дипломатичні зусилля, щоб посилити свої позиції в ключових регіонах, зокрема в Азії та Європі. США продовжують зміцнювати свої альянси через НАТО в Європі, а також через двосторонні угоди з Японією, Південною Кореєю, Австралією та Індією в Азії, що дозволяє Вашингтону зберігати стратегічну перевагу та забезпечувати безпеку своїх союзників. Таким чином, ініціатива «Один пояс - один шлях» не тільки змінює економічні зв'язки на глобальному рівні, але й сприяє створенню нових політичних альянсів, що, в свою чергу, підвищує рівень напруги між США та Китаєм.

Економічна конкуренція між США та Китаєм не обмежується лише торговими та технологічними питаннями, але й вимагає від країн переосмислення своїх стратегій безпеки. Після введення США санкцій проти китайських технологічних компаній, таких як Huawei та ZTE, Вашингтон намагається ослабити технологічні позиції Китаю на глобальному ринку, обмежуючи доступ китайських компаній до важливих інновацій, таких як чипи та програмне забезпечення, що виробляються в США та їхніх союзниках. Це включає не лише фінансові санкції, але й технологічні обмеження, такі як заборони на експорт важливих компонентів для розвитку 5G. Така політика спрямована на те, щоб зберегти технологічне домінування США та запобігти Китаю від створення глобальної інфраструктури, яка могла б обійти їхні стандарти безпеки та контроль.

З іншого боку, Китай активно зміцнює свою військову потужність, модернізуючи Народно-визвольну армію. Китай надає пріоритет розвитку флоту, авіації, космічних технологій і кіберспроможностей, що дозволяє йому розширювати своє стратегічне вплив на глобальному рівні. Пекін інвестує в новітні військові технології, включаючи системи високоточної зброї, безпілотні апарати та космічні розробки. Модернізація китайської армії включає також розвиток авіаносців та стратегічних ракет, що дозволяє Китаю посилювати свою військову присутність у ключових регіонах, таких як Південно-Східна Азія та Південнокитайське море. Ці заходи є частиною стратегії Китаю щодо забезпечення національної безпеки та посилення свого стратегічного впливу, що суперечить інтересам США в регіоні.

З економічною конкуренцією між США та Китаєм виникають нові політичні питання, зокрема для країн, які опиняються між двома великими гравцями. Ці країни часто опиняються під перехресним тиском, оскільки вони змушені вибирати між вигодами, що надаються обома сторонами. Наприклад, африканські країни, отримуючи інвестиції від Китаю для розбудови інфраструктури через ініціативу «Один пояс - один шлях», змушені балансувати між економічними перевагами цих інвестицій і політичними зобов'язаннями. Китай пропонує кредити та фінансування на умови, які часто не передбачають строгих політичних або економічних умов, що дає африканським країнам більше свободи, але водночас підвищує їхню залежність від китайського фінансування та інвестицій.

З іншого боку, США пропонують інші види підтримки, такі як допомога у боротьбі з тероризмом, забезпечення безпеки та підтримка в сфері охорони здоров'я, зокрема через програми, як-то PEPFAR (Програма екстреної допомоги в боротьбі зі СНІД). США часто акцентують увагу на питаннях демократії та прав людини, що робить їхньою пропозицією дещо більш політично забарвленою. Така ситуація змушує багато країн, зокрема в Африці та Латинській Америці,

балансувати між економічними вигодами від китайських інвестицій і політичними перевагами, які пропонують США. Цей перехресний тиск може призвести до того, що деякі країни почнуть вибирати стратегічних партнерів в залежності від власних національних інтересів, що в результаті може спричинити зміни у глобальній політичній та економічній архітектурі.

Суперництво між США та Китаєм має значний вплив на глобальну економічну стабільність, оскільки воно одночасно сприяє розвитку нових технологій та створює нові бар'єри для міжнародної співпраці. З одного боку, конкуренція між двома економічними гігантами стимулює інновації в різних галузях, таких як штучний інтелект, 5G, квантові технології та зелена енергетика. Це приносить користь світовій економіці, оскільки нові технології сприяють підвищенню продуктивності, розвитку нових секторів і створенню робочих місць у багатьох країнах. Наприклад, Китай активно інвестує в технології 5G та штучний інтелект, що дозволяє йому розвивати нові інфраструктурні проекти та підвищувати технологічні стандарти, які потім поширюються на глобальний ринок.

З іншого боку, економічне суперництво створює нові бар'єри для міжнародної співпраці. Обмеження на експорт високотехнологічних товарів, таких як мікрочипи, високопродуктивні комп'ютери та програмне забезпечення між США та Китаєм, можуть призвести до проблем для глобальних компаній, що працюють у ланцюгах постачання. Наприклад, американські компанії, які залежать від китайських постачальників або китайських ринків, стикаються з проблемами через введення санкцій або торгових бар'єрів, що ускладнює виробництво та поставки. Це може вплинути на великі міжнародні компанії, такі як Intel, Nvidia, або Amazon, що покладаються на глобальні ланцюги постачання для забезпечення своїх послуг та продуктів. У підсумку, ці обмеження можуть знизити ефективність міжнародної співпраці та спричинити економічні труднощі, особливо для середніх та малих економік, які сильно залежать від відкритих ринків і вільної торгівлі.

У результаті, економічна конкуренція між США і Китаєм не лише змінює глобальні економічні зв'язки, але й сприяє формуванню нової архітектури глобальної безпеки та політики. Суперництво між двома державами змушує країни переосмислювати свої економічні стратегії та безпекові ризики, а також створює нові виклики для міжнародних інститутів. Технологічний, економічний та інформаційний поділ між країнами може значно вплинути на глобальну стабільність у найближчі десятиліття.

3.2 Роль технологічних інновацій

Економічна конкуренція між США та Китаєм є одним із основних факторів, що визначає сучасну глобальну політичну й економічну архітектуру. Вона охоплює різноманітні сфери, від технологічних інновацій до фінансових потоків і торгівлі. Китай активно інвестує в розвиток таких передових технологій, як штучний інтелект (ШІ), 5G, а також займає лідируючі позиції у виробництві мікрочипів. Протягом 2020 року Китай, зокрема, вкладав близько \$22 млрд у розвиток ШІ, що робить його одним із провідних гравців на світовому ринку технологій [13]. Зі свого боку, США застосовують стратегію «френдшорінгу», намагаючись перевести частину виробничих ланцюгів на території своїх союзників, таких як Японія, Південна Корея та Індія, для зниження залежності від китайських постачальників високотехнологічних компонентів. У 2020 році США інвестували близько \$12,3 млрд у розвиток 5G мереж на своїй території, намагаючись зберегти технологічну перевагу на глобальному рівні [5].

Однак ця конкуренція не обмежується лише технологіями. Китай активно розвиває свою ініціативу "Один пояс, один шлях", інвестуючи в інфраструктурні проекти в Азії, Європі та Африці. До 2020 року загальний обсяг інвестицій Китаю

в проекти цієї ініціативи перевищив \$200 млрд, що дозволило значно зміцнити його економічні зв'язки з країнами в багатьох регіонах. Наприклад, у 2020 році Китай інвестував у будівництво інфраструктури в країнах Центральної Азії, таких як Казахстан та Узбекистан, що сприяло зростанню обсягу двосторонньої торгівлі на 15% [7]. Водночас, США вживають заходів для збереження своїх торгових і військових союзів, зокрема в Азії та Європі. Наприклад, США уклали з Японією та Південною Кореєю стратегічні торговельні угоди на суму понад \$50 млрд у 2020 році, що дозволяє зберігати баланс впливу в регіоні.

Суперництво між двома державами також виражається у боротьбі за контроль над глобальними фінансовими інститутами. США традиційно домінують у Світовому банку та МВФ, але Китай, через такі інструменти, як Азійський інфраструктурний інвестиційний банк (АІВ), активно намагається розширити свій вплив у міжнародній фінансовій сфері. Вже до 2020 року АІВ надав кредитів на суму понад \$10 млрд для інфраструктурних проєктів у країнах, що розвиваються, зокрема в Африці та Південно-Східній Азії, що дозволяє Китаю зміцнювати своє економічне лідерство [6]. У відповідь США та їхні союзники зменшують свою залежність від китайських інвестицій, прагнучи диверсифікувати джерела фінансування для глобальних проєктів.

Водночас, технологічне суперництво між США та Китаєм також стосується питання доступу до ринку високих технологій. Китай активно розвиває свої внутрішні ринки для чіпів і електроніки, що дозволяє йому зменшувати залежність від зовнішніх постачальників, зокрема з США. У 2020 році Китай став найбільшим виробником мікрочіпів у світі, випускаючи понад 20% усіх чіпів, що виготовляються глобально. У відповідь США запровадили низку обмежень на постачання ключових технологій китайським компаніям, зокрема, компанії Huawei було заборонено купувати американські чіпи і програмне забезпечення [5].

Економічне суперництво має значний вплив і на міжнародну торгівлю. У 2018 році США ввели торгові мита на китайські товари на суму понад \$250 млрд, що призвело до торговельної війни між двома країнами. У відповідь Китай застосував мита на американські товари, що мало наслідки для глобальної економіки. За даними Світової організації торгівлі (СОТ), у 2020 році глобальний обсяг міжнародної торгівлі знизився на 2%, що показує тісну інтеграцію економік цих двох держав в світову економіку [7]. Зокрема, деякі країни почали шукати нові ринки, позбавляючись залежності від двосторонніх торгових відносин між США та Китаєм.

Таким чином, конкуренція між США та Китаєм охоплює багато аспектів, від технологій до фінансів, і створює нові економічні й політичні реалії на глобальному рівні. Цей процес не є простим «нульовим сумою», оскільки кожен з двох суперників намагається максимізувати свої вигоди у відповідь на зміни в зовнішньополітичному середовищі. Водночас, це суперництво створює нові виклики для міжнародних компаній, які повинні адаптувати свої стратегії до змінюваних умов глобального ринку та політичних реалій.

3.3 Перспективи розвитку глобального суперництва США та Китаю в умовах нових геополітичних викликів

Економічне суперництво між США та Китаєм має далекосяжні наслідки для глобальної політичної ситуації, оскільки ці дві країни є найбільшими економіками світу і визначають багатогранні аспекти міжнародної економіки. Спільне змагання між ними призводить до перегляду існуючих стандартів у багатьох секторах, від фінансів до високих технологій. США, зберігаючи лідерство у таких сферах, як фінанси, інновації та міжнародна торгівля, домінують на світовій економічній арені, де долар США продовжує залишатися основною світовою валютою.

Міжнародні фінансові інструменти, такі як облігації та кредити, часто базуються на доларових розрахунках, що ще більше підкріплює економічну могутність Сполучених Штатів. Китай, у свою чергу, активно працює над створенням альтернативних фінансових інституцій, таких як Азійський інфраструктурний інвестиційний банк (АІВ), через який він фінансує стратегічні проекти, що підтримують його амбіції на міжнародній арені [5]. Наприклад, ініціатива «Один пояс - один шлях», яка включає масштабні інвестиції в інфраструктуру, дозволяє Китаю не тільки зміцнювати економічні зв'язки з багатьма країнами, а й активно впливати на їхні політичні рішення.

Цей економічний підйом та розвиток глобальних торгових маршрутів через китайські проекти створює паралельний потік фінансів, що дозволяє Китаю виходити на нові ринки. Проте, цей процес суперечить традиційним американським торговим шляхам, що призводить до необхідності перегляду існуючої моделі глобальних економічних зв'язків. Підвищення економічної самостійності Китаю і його здатність впливати на світову політику через ініціативи, як-от цифровий «Шовковий шлях», змінює характер економічних відносин між країнами. Китай активно інвестує в розбудову інфраструктури, телекомунікаційних мереж, розширюючи своє домінування в таких секторах, як 5G та штучний інтелект. Водночас США прагнуть утримати контроль над ключовими технологіями через створення альянсів і підтримку національних компаній у боротьбі з китайським конкурентом [6].

Паралельно із економічною боротьбою, суперництво між США та Китаєм також визначає технологічне лідерство на світовій арені. Сфера новітніх технологій, таких як 5G, штучний інтелект та квантові обчислення, стала ключовою лінією фронту між двома державами. Китай став однією з провідних країн у розробці технологій 5G, зокрема через компанії, як-от Huawei, яка займає лідируючі позиції у галузі мобільних технологій. Країна активно інвестує в розробку власних

мікрочипів і апаратного забезпечення для технологічних потреб, що дає їй стратегічні переваги у міжнародному економічному контексті [7]. Водночас США активно застосовують стратегію «френдшорінгу», щоб перевести високотехнологічні виробництва на території своїх союзників, наприклад, в Японії, Південній Кореї та Індії. Це дає США змогу контролювати критичні технології, водночас обмежуючи доступ Китаю до ключових компонентів і технологій для створення своїх конкурентних продуктів.

Однак, економічне суперництво між США та Китаєм не зводиться лише до торговельних бар'єрів та технологічних протистоянь. Одним з основних інструментів суперництва є санкції, які США регулярно накладають на китайські компанії, зокрема в секторі технологій. Важливими прикладами є санкції проти компаній Huawei і ZTE, які обмежують їхній доступ до технологій від американських постачальників, таких як Google, Qualcomm та Intel. В результаті, китайські компанії змушені розвивати свої власні рішення для заповнення цього технологічного вакууму, що стимулює зростання китайської індустрії [8]. Однак, цей процес також призводить до зниження рівня співпраці на міжнародному рівні, створюючи нові бар'єри для глобальних ланцюгів постачання, де взаємодія між двома великими економіками часто обмежена через політичні та економічні суперечки.

Це суперництво створює нові виклики для міжнародної політики та економічної стабільності. І хоча Китай та США продовжують свої зусилля в напрямку розвитку своїх економічних і технологічних позицій, важливим аспектом є визначення нових стандартів для глобальної співпраці. Де-факто країни все більше розвиваються в паралельних економічних екосистемах, що знижує рівень взаємодії і співпраці. Для багатьох країн це створює нові економічні можливості, оскільки вони можуть працювати з обома великими економіками, залучаючи інвестиції та технології [9]. Проте це також ставить країни в складну ситуацію, коли

їм доводиться робити вибір між співпрацею з США або Китаєм, що може створювати залежність від однієї зі сторін.

Водночас, ці глобальні економічні зрушення мають серйозні наслідки для політичної стабільності в різних регіонах світу. В Азії, де Китай активно розширює свою присутність через інфраструктурні проекти і створення нових торгових шляхів, США намагаються утримати свій вплив через альянси з Японією, Південною Кореєю та Індією. Це суперництво посилюється питанням Тайваню, яке є стратегічно важливим для Китаю і США, де кожен крок, який робиться в цьому контексті, може призвести до серйозної ескалації [10]. У Європі Китай активно інвестує в розвиток інфраструктури, зокрема в порти і транспортні мережі, що дає йому можливість посилити економічний вплив, зокрема в Центрально-Східній Європі, де Китай шукає нові торгові маршрути та партнери для розвитку. США ж намагаються утримати економічну і політичну стабільність через союзницькі відносини і продовжують контролювати стратегічні позиції в регіоні через НАТО.

Таким чином, економічне і технологічне суперництво між США та Китаєм не тільки змінює глобальні торгові зв'язки і ринки, але й має глибокий вплив на політичну стабільність у різних частинах світу. Підвищення конкуренції між двома країнами створює нові бар'єри для співпраці, але водночас відкриває нові можливості для середніх держав, які мають можливість співпрацювати з обома суперниками для отримання інвестицій, технологій і розвитку своїх економік.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного аналізу глобального суперництва між США та Китаєм можна зробити кілька ключових висновків, які відображають не тільки сутність цього змагання, але й його вплив на міжнародні відносини та глобальну стабільність.

1. Глобальне суперництво в міжнародних відносинах є комплексним і багатовимірним процесом, що включає боротьбу за домінування на глобальному рівні між державами або групами держав. Цей процес може проявлятися через економічну конкуренцію, військові стратегії, дипломатичну боротьбу та інші інструменти впливу. Важливими характеристиками глобального суперництва є боротьба за ресурси, технології, ринки та вплив на міжнародні організації. Суперництво між США та Китаєм є одним з найбільш виразних прикладів, де дві економічні наддержави ведуть боротьбу за визначення глобального порядку та вплив на світову політику. Конкуренція між ними відбувається на кількох фронтах: економічному, технологічному, військовому, а також через ідеологічні та культурні аспекти. Це суперництво не лише визначає міжнародну політику двох країн, але й впливає на глобальні процеси, формуючи нові правила гри на світовій арені.

2. У контексті геополітичного суперництва США і Китай застосовують різні стратегії для досягнення своїх цілей на світовій арені. США традиційно зберігають свою стратегію глобального домінування через систему альянсів і військову перевагу, активно підтримуючи демократичні цінності, права людини і ліберальний порядок. Американська стратегія включає посилення військових союзів, таких як НАТО та угоди з Японією, Південною Кореєю та іншими країнами Азії, що допомагає їм стримувати вплив Китаю. Китай, в свою чергу, обирає стратегію мирного підйому, спрямовану на економічне зростання через ініціативи, такі як «Один пояс - один шлях», а також активну модернізацію своїх збройних сил. КНР

прагне збільшити свій глобальний вплив через інвестиції в інфраструктуру, технології, а також через посилення своєї м'якої сили шляхом культурних обмінів та дипломатії. В обох стратегіях відображається боротьба за контроль над глобальними економічними і політичними процесами, однак США продовжують домінувати в глобальних політичних і військових структурах, в той час як Китай активно набирає силу в економічній і технологічній сферах.

3. Економічне суперництво між США та Китаєм проявляється через боротьбу за ринки, доступ до ресурсів та технології. США прагнуть зберегти свою фінансову перевагу, контролюючи глобальні торгові шляхи і фінансові інституції, тоді як Китай активно розвиває альтернативи через ініціативи, такі як АІВ та інші інвестиційні проекти, зокрема у країнах, що розвиваються. Військове суперництво відображається у модернізації армій обох країн: США зберігають свої стратегічні військові переваги в Азії, в той час як Китай значно збільшив витрати на оборону і розвиває нові технології, такі як гіперзвукові ракети та кіберзброю. Політичні аспекти суперництва охоплюють ідеологічну боротьбу за вплив на міжнародні організації та формування глобальних правил. США підтримують ліберальний порядок і права людини, тоді як Китай прагне утвердити свій авторитарний підхід до управління, просуваючи модель своєї внутрішньої політики як приклад для інших країн. Така багатогранність суперництва визначає сучасну політичну і економічну ситуацію на світовій арені.

4. Глобальне суперництво між США і Китаєм має глибокий вплив на структуру міжнародних відносин. З одного боку, це суперництво сприяє посиленню альянсів, зокрема між США та її партнерами, такими як Японія, Південна Корея, Австралія та Індія, що створює нову структуру безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. З іншого боку, Китай активно збільшує свої можливості в регіоні, створюючи нові економічні і військові бази, зокрема в Південному Китаї, та модернізуючи свої збройні сили. Це створює нові загрози для стабільності в

регіоні, оскільки зростаючі напруження можуть призвести до конфліктів у таких стратегічно важливих точках, як Тайвань, Південне Китайське море або кордони з Індією. Крім того, суперництво має значний вплив на глобальну політику безпеки, оскільки країни, які опиняються між двома великими державами, часто виявляються під тиском і змушені вибирати між економічними інтересами США чи Китаю.

5. Перспективи розвитку суперництва між США та Китаєм в майбутньому є складними і багатограними. Очікується, що обидві країни продовжуватимуть свої зусилля щодо досягнення технологічної переваги, зокрема у сферах штучного інтелекту, 5G, біотехнологій та інших інноваційних технологій. Китай, ймовірно, зосередиться на розширенні своєї економічної та військової потужності через ініціативи, як-от «Один пояс - один шлях», а також через створення нових фінансових інститутів, які дозволяють йому обійти західні санкції і підвищити свій глобальний вплив. США, з іншого боку, будуть працювати над укріпленням своїх союзів і протистоянням китайському впливу через економічні санкції, технологічні обмеження та військову присутність у важливих регіонах світу, таких як Азія та Європа. Важливим аспектом стане визначення майбутніх міжнародних норм у контексті цієї конкуренції, де обидві держави намагатимуться утвердити свої економічні, військові та технологічні стандарти.

Отже, глобальне суперництво між США та Китаєм є важливим фактором, що визначає напрямок розвитку міжнародних відносин, формує нові економічні, політичні та безпекові реалії, і його еволюція матиме значний вплив на майбутнє світової геополітики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аль-Хаялі Д. А. Від фабрики світу до економічної супердержави: вплив Китаю на світову арену. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2023. № 4(41). С. 15-25
2. Бондаренко В. Проблеми та пріоритетні напрямки розвитку економічних відносин між Україною та КНР. Вісник Хмельницького національного університету. 2024. №4. С. 90-95.
3. Герасимчук В. Г. Китай на шляху глобалізації 2.0. Економічний вісник КПП. 2019. №16. С. 78-88
4. Голянич Б. В. Геополітичні та економічні стратегічні зміни Китаю. Політичне життя. 2024. №2. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/16111>
5. Дергачова В. В., Голюк В. Я., Згуровський О. М. Торговельна війна США і Китаю: причини та наслідки для світової економіки. Китаєзнавчі дослідження. 2021. №1. С. 54-63
6. Економіка КНР: перспективи та виклики. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/ekonomika-knr-perspektyvu-ta-vyklyku>
7. Кудирко Л., Цип'ящук А. Економічне суперництво між США та КНР у технологічній сфері. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право, 2023. No 128(3), С. 14-29
8. Пожар А. А. Взаємовідносини Європейського Союзу та Китайської Народної Республіки в умовах сучасної гео економічної конкуренції. Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти : Матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 9- 10 червня, 2025 року). Львів, 2025. С. 82-84.

9. Пожар А. А. Економічна трансформація КНР: від командної економіки до реформ Ден Сяо Піна. The future of science, technology and economy : Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (м. Софія, Болгарія, 11-13 червня, 2025 року). Софія, 2025. С. 187-189

10. Цзі Чжі, Лимар В.В. Міжнародні економічні відносини Китаю та США в контексті боротьби за глобальне лідерство, Економіка і організація управління, 2023 No 2 (50) URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/14135/14039>.

11. Шульга М. А. Китай у світлі геополітики (теоретико-ретроспективний ракурс). Регіональні студії. 2022. №28. С. 124-129

12. A Quantitative History of AI Research in the United States and China. arXiv Preprint, 2020. URL: <https://arxiv.org/abs/2003.02763>

13. Allison, Graham; Klyman, Kevin; Barbesino, Karina; Yen, Hugo. The Great Tech Rivalry: China vs the U.S. Cambridge, MA: Harvard Kennedy School (Belfer Center), December 2021. URL: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/pantheon_files/GreatTechRivalry_China_vsUS_211207.pdf

14. Analysis of Strategic Competition Between China and the United States in the New Cold War Era. Nanyang Technological University Working Paper, 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/386561734_Analysis_of_Strategic_Competition_Between_China_and_the_United_States_in_the_New_Cold_War_Era

15. Analysis of Strategic Competition in China-US Relations. Livermore Papers on Global Security No. 5. Lawrence Livermore National Laboratory, October 2018. URL: <https://cgsl.llnl.gov/sites/cgsl/files/2024-08/CGSR-LivermorePaper5.pdf>

16. Bennett M. M., Stephenson S. R., Yang K., Bravo M. T., De Jonghe B. The opening of the Transpolar Sea Route: Logistical, geopolitical, environmental, and socioeconomic impacts. Marine Policy. 2020. Vol. 121. Article 104178. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308597X2030453X>

17. Department of Defense. Report to Congress: Department of Defense Arctic Strategy. 2019. URL: <https://media.defense.gov/2019/Jun/06/2002141657/-1/-1/1/2019-DOD-ARCTIC-STRATEGY.PDF>
18. Gallagher K. China and the Future of Latin American Industrialization. Global Economic Governance Initiative Working Paper. Boston University. 2019. 202 p.
19. Garamone J. China Increasing Interest in Strategic Arctic Region. U.S. Department of Defense. 2024. URL: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3986308/china-increasing-interest-in-strategic-arctic-region/>
20. Geoeconomics of US-China tech rivalry and industrial policy. *Journal of International Political Economy*, 2024. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2667111524000227>
21. Go X. International scientific and technical cooperation between China and Ukraine. Kyiv. 2023. 146 p.
22. Hans Morgenthau. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: McGraw-Hill, 1948.
URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.74487>
23. Hillman J. The Emperor's New Road: China and the Project of the Century. Yale University Press. 2020. 304 p.
24. Huang L., Thomas G., Ryan C. SEDNA Project - Impact and Sustainability: Technical Report D5.2. London: University College London, 2020. 25 c.
25. Humpert M. Arctic Militarization and Competition Heats Up. *Foreign Policy*. 15 груд. 2020. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/12/15/arctic-competition-defense-militarization-security-russia-nato-war-gameschina-power-map/>
26. Icebreakers and Ice-Capable Patrol Ships. Statista. 2022. URL: <https://www.statista.com/chart/33823/icebreakersand-ice-capable-patrol-ships/>
27. Joseph S. Nye Jr. «Neorealism and Neoliberalism». *World Politics*, Vol. 41, № 2 (1989), pp. 235-251.

28. Joseph S. Nye Jr. «Power and Interdependence with China». *The Washington Quarterly*. Vol 43, № 1 (2020), pp. 7-21. DOI:10.1080/0163660X.2020.1734303 URL: <https://doi.org/10.1080/0163660X.2020.1734303>

29. Kennedy S. Consequences of China's New Rare Earths Export Restrictions. Center for Strategic and International Studies. 2024. URL: <https://www.csis.org/analysis/consequences-chinas-new-rare-earths-export-restrictions>

30. Kennedy, Scott. U.S.-China Relations 2024: Managing Competition without Conflict. Washington, D.C.: Center for Strategic & International Studies, 3 Jan 2024. URL: <https://www.csis.org/analysis/us-china-relations-2024-managing-competition-without-conflict>

31. Kenneth Waltz. *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill, 1979. (Класичне видання)
URL: <https://www.cambridge.org/core/books/theory-of-international-politics/>

32. Kolisnichenko V. Ukraine's trade turnover in 2024 amounted to \$112.3 billion. GMK Center. 8 January 2025. URL: <https://gmk.center/en/news/ukraines-tradeturnover-in-2024-amounted-to-112-3-billion/>

33. Leading export countries worldwide in 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/264623/leading-export-countries-worldwide/>

34. Leahy J. EU companies more concerned about China slowdown than tariffs. Financial Times. 28 May 2025. URL: <https://www.ft.com/content/39440b9b2362-4307-9b69-8671e61d36d2>

35. Leung K. China forms new global mediation group with dozens of countries. The Hill. 30 May 2025. URL: <https://thehill.com/homenews/ap/apinternational/ap-china-forms-new-global-mediation-group-with-dozens-ofcountries/>

36. Lippert, Barbara; Perthes, Volker (ed.). Strategic Rivalry between United States and China. Causes, Trajectories, and Implications for Europe. Berlin: Stiftung

Wissenschaft und Politik (SWP Research Paper 4), 2020. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2020RP04_China_USA.pdf

37. Lorci E. Shaping the Digital Order: China's Role in Technology Standards and the Implications for Taiwan. Global Taiwan Institute. 5 February 2025. URL: <https://globaltaiwan.org/2025/02/shaping-the-digital-order-chinas-role-intechnology-standards-and-the-implications-for-taiwan/>

38. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2024. Annual Report to Congress. Washington, D.C.: U.S. Department of Defense, December 18, 2024. URL: <https://media.defense.gov/2024/Dec/18/2003615520/-1/-1/0/MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA-2024.PDF>

39. Mims C. The U.S. Plan to Hobble China Tech Isn't Working. The Wall Street Journal. 30 May 2025. URL: <https://www.wsj.com/tech/the-u-s-plan-to-hobblechina-tech-isnt-working-56d1a512>

40. Mohamad M. China's Global South Engagement: Balancing Soft Power and Strategic Influence. Implications, Prospects, and Challenges in China's Global South Strategy. 2025. DOI: 10.4018/979-8-3373-0938-5.ch016

41. Mukan N. Cooperation and academic exchanges between Ukrainian and Chinese universities: the methodological specificity of research. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2023. №10(134). P. 201-209

42. Nakashima E. Is China Willing to Influence Russia on the Ukraine War? Carnegie Endowment. 4 March 2025. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2025/03/is-china-willing-to-in>

43. Narrating and Practising the US-China 'Tech War'. *IS & Global Public Policy*, vol. 5, no. 2, 2024. URL: <https://academic.oup.com/isagsq/article/5/2/ksaf037/8112750>

44. Nye J. Do Morals Matter? Presidents and Foreign Policy from FDR to Trump. Oxford University Press. 2021. 272 p.

45. Nylander J. China's Debt-Trap Diplomacy: A Reality or a Myth? Global Defence Insight. 2022. 5 November. URL: <https://defensetalks.com/chinas-debttrap-diplomacy-reality-or-myth/>
46. Poita Y. Opportunities and Risks from the Belt and Road Initiative in Ukraine. Springer. 9 December 2022. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-16659-4_22
47. Poorest 75 nations face “tidal wave” of debt repayments to China in 2025, study warns. The Guardian. 2025. URL: <https://www.theguardianx.com/world/2025/may/27/poorest-750-nations-facetidal-wave-of-debt-repayments-to-china-in-2025-study-warns>
48. Porter T. Ukraine has accused China of supplying key equipment and supplies to Russian defense manufacturing facilities". Business Insider. 2025. URL: <https://www.businessinsider.com/ukraine-official-says-china-supplyingrussia-military-production-factories-weapons-2025-5>
49. Rethinking US-China competition: Next generation perspectives. Washington, D.C.: Brookings Institution, Spring 2019. URL: <https://www.brookings.edu/articles/rethinking-us-china-competition-next-generation-perspectives/>
50. Richard Marles welcomes US commitment to Indo-Pacific in face of China’s military buildup. Guardian. 31 May 2025. URL: <https://www.theguardian.com/australia-news/2025/may/31/richard-marleswelcomes-us-commitment-to-indo-pacific-in-face-of-chinas-military-buildup>
51. Robert O. Keohane & Joseph S. Nye Jr.. *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little, Brown, 1977.
URL: https://www.gvsu.edu/cms4/asset/54A33349-DDB5-9122-52D039391EF8BB6C/keohane_and_nye_essay_13.pdf

52. Robert O. Keohane. «International Institutions: Can Interdependence Work?». *International Security*, Vol. 24, № 2 (1999), pp. 229-264. URL: <https://www.jstor.org/stable/1149278>

53. Rodrigues B. China's Hybrid Geoeconomics in South America. *Chinese Journal of International Review*. 2021. №2. URL: https://www.researchgate.net/publication/348842378_China's_Hybrid_Geoeconomics_in_South_America

54. Samuel J. DeepSeek shows China is winning the race. *The Times*. 2025. URL: <https://www.thetimes.com/comment/columnists/article/deepseek-showschina-is-winning-the-race-s9f9rb0m0>

55. Sisson, Mira; Wright, Thomas. U.S.-China technology competition. *Brookings Institution*, 2021. URL: <https://www.brookings.edu/articles/u-s-china-technology-competition/>

56. Teekah E. U.S.-China trade war. *Britannica*. 9 June 2025. URL: <https://www.britannica.com/money/US-China-trade-war>

57. The Contentious U.S.-China Trade Relationship. *Council on Foreign Relations*. 14 April 2025. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/contentiousus-china-trade-relationship>

58. The Global Chip War: U.S. Restrictions on China's Semiconductor Industry Intensify. *CEO Today Magazine*. 3 December 2024. URL: <https://www.ceotodaymagazine.com/2024/12/the-global-chip-war-u-srestrictions-on-chinas-semiconductor-industry-intensify/>

59. The Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine signed an agreement to expand the list of Ukrainian agricultural exports to China. *The Odessa Journal*. 6 March 2025. URL: <https://odessa-journal.com/the-ministry-ofagrarian-policy-and-food-of-ukraine-signed-an-agreement-to-expand-the-listof-ukrainian-agricultural-exports-to-china>

60. The Silent Parallels of US-China Rivalry: A Clash of Power, Not Models. SAIS Review, 2024. URL <https://saisreview.sais.jhu.edu/the-silent-parallels-of-us-china-rivalry-a-clash-of-power-not-models/>

61. The State Council Information Office of the People's Republic of China. China's Arctic Policy. 2018. URL: https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm

62. The U.S.-China Competition, Restructuring the Global Supply Chain and Economic Security. *Journal of East Asian Studies*, 2025. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-east-asian-studies/article/abs/uschina-competition-restructuring-the-global-supply-chain-and-economic-security/B2698427336445958D15B40BAAB9C973>

63. Total value of U.S. trade in goods (export and import) with China from 2014 to 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/277679/total-value-of-us-trade-in-goods-with-china-since-2006/>

64. Trade and investment at a glance. Australian Government. Department of Foreign Affairs and Trade. 2023. URL: <https://www.dfat.gov.au/aboutus/publications/trade-investment/trade-at-a-glance/Pages/trade-at-a-glance>

65. Trade War. The Clash of Economic Systems Endangering Global Prosperity. Centre for Economic Policy Research, 2019. URL: https://cepr.org/system/files/publication-files/60137-trade_war_the_clash_of_economic_systems_threatening_global_prosperity.pdf

66. U.S.-China Competition in Emerging Technologies. US Congress. 2024. URL: <https://www.congress.gov/crs-product/IF12473>

67. U.S.-China Competition, World Order and Economic Decoupling. SSRN Working Paper, 2024. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4716700

68. Wang H. China's Lessons from the Russia-Ukraine War. RAND. 22 May 2025. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA3141-4.html

69. White House. Remarks by President Donald J. Trump in Joint Address to Congress. 2025. URL: <https://whitehouse.gov/remarks/2025/03/remarks-by-president-trump-in-joint-address-to-congress/>

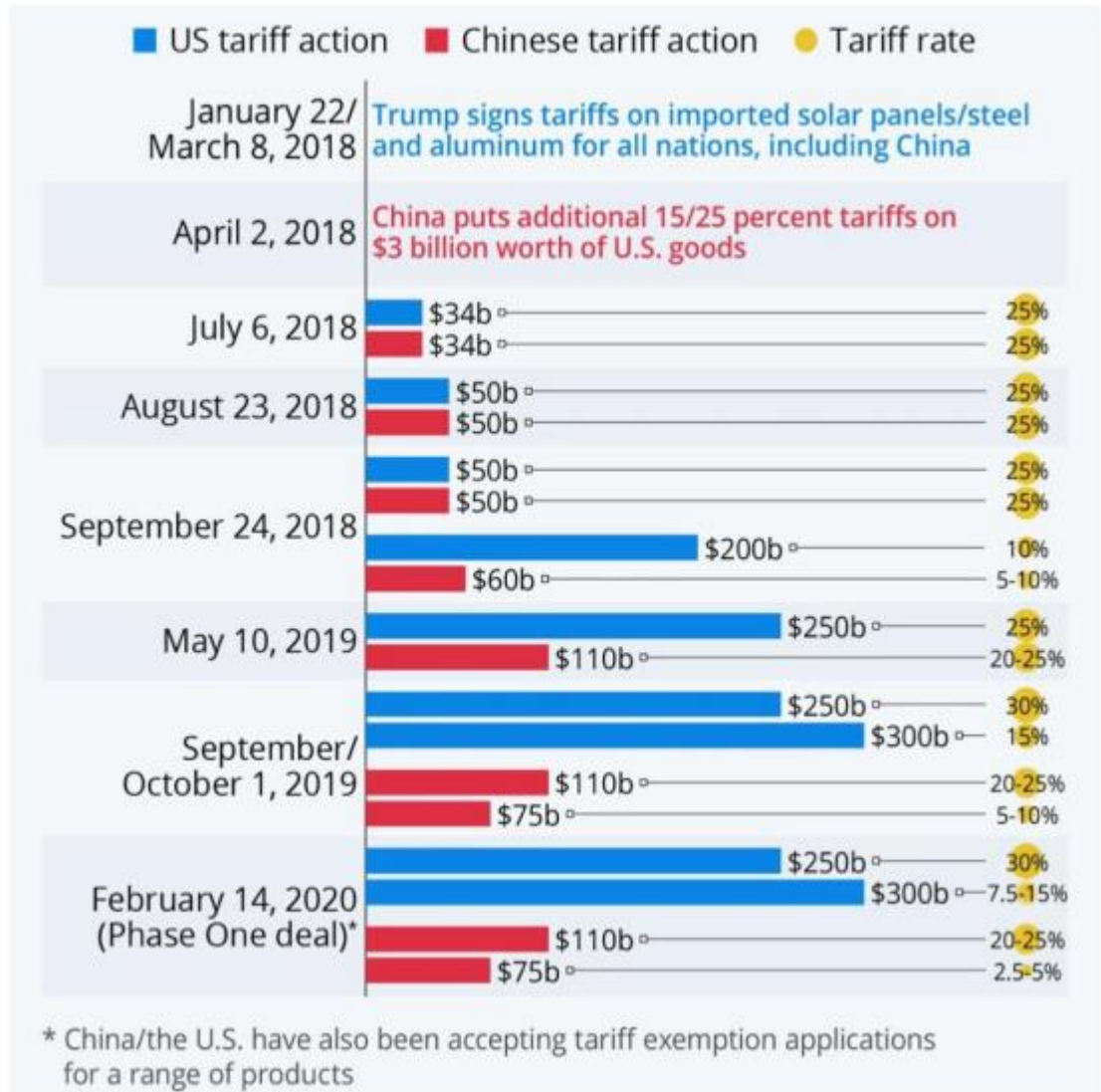
70. White House. Remarks by President Donald J. Trump on Arctic Security and Trade. 2025. URL: <https://whitehouse.gov/remarks/2025/03/remarks-by-president-trump-in-joint-address-to-congress/>

ДОДАТКИ

Додаток А

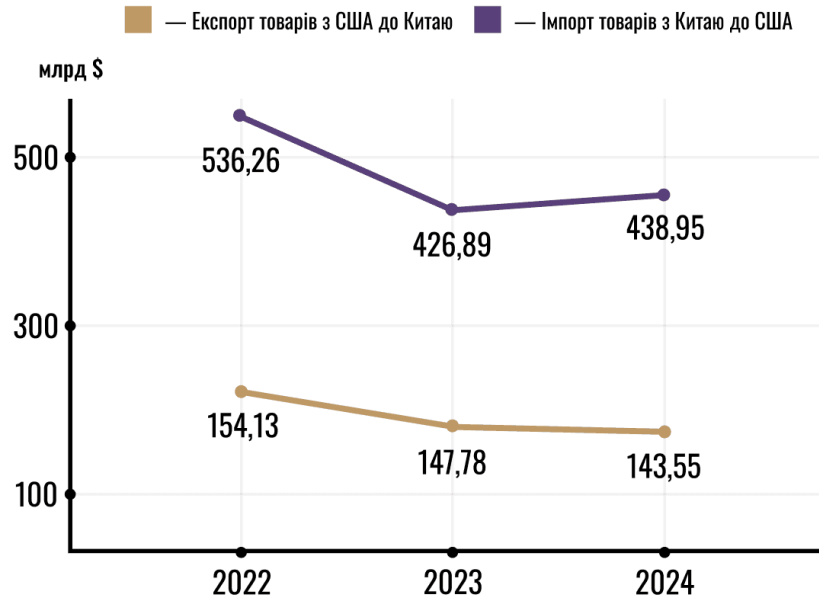

Стратегічний орієнтир Тайваню в контексті міжусобиць США - КНР

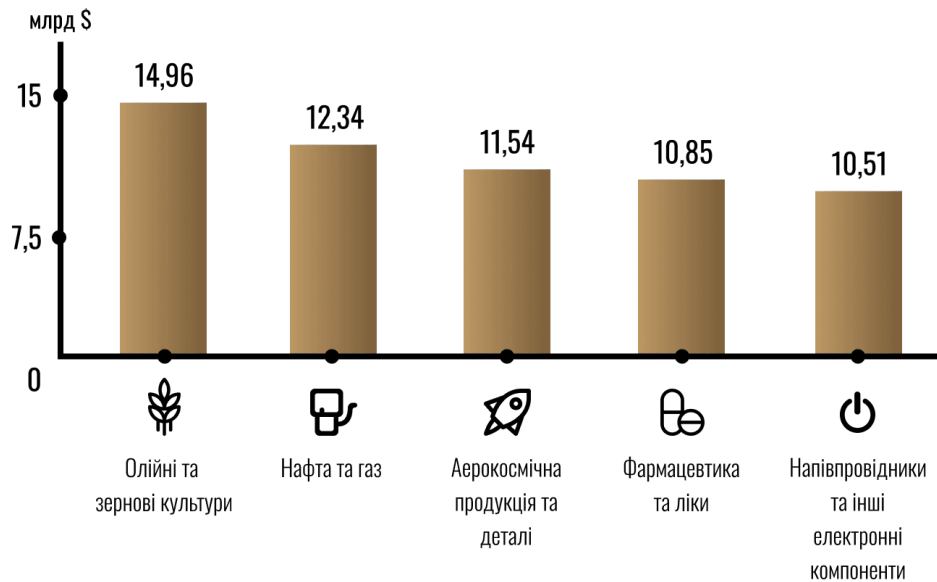
Торговельна війна між США та Китаєм: хронологія
(січень 2018-лютий 2020)

Динаміка торгівлі Китаю та США

INTERNATIONAL
LIBERTY INSTITUTE

Топ-5 товарів американського експорту до Китаю в 2024

INTERNATIONAL
LIBERTY INSTITUTE

4 та 5 лінії стримування Китаю

АНОТАЦІЯ

Шевченко О.А Глобальне суперництво США та Китаю: геополітичний аспект (магістерська робота). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 79. (рукопис).

Мета кваліфікаційної роботи полягає у вивченні геополітичних аспектів глобального суперництва США та Китаю, аналіз стратегій обох держав, а також їхній вплив на формування нової архітектури міжнародних відносин у XXI столітті.

Об'єктом дослідження є глобальне суперництво США та Китаю в контексті сучасних міжнародних відносин.

Предметом дослідження є геополітичні стратегії обох держав, їх вплив на економічні, політичні та військові відносини в світі

У **першому розділі** розглядаються теоретичні основи дослідження глобального суперництва США та Китаю. Розкрито сутність та особливості глобального суперництва як явища міжнародних відносин. Проаналізовано історичні передумови та етапи розвитку американо-китайських відносин.

У **другому розділі** здійснено аналіз геополітичних аспектів суперництва США та КНР у XXI столітті. Окреслено стратегічні інтереси та зовнішньополітичні цілі обох держав у ключових регіонах світу, досліджено інструменти економічного, політичного, військового та технологічного впливу в контексті боротьби за глобальне лідерство.

У **третьому розділі** проаналізовано сучасні тенденції та перспективи розвитку глобальної конкурентної взаємодії США та Китаю. Розглянуто вплив економічних і технологічних процесів на посилення напруги між державами, а також можливі сценарії майбутнього розвитку їхніх відносин в умовах зростання багатополарності.

Ключові слова: глобальне суперництво, США, Китай, геополітичні стратегії, міжнародна безпека, міжнародні відносини.

ANNOTATION

Shevchenko O.A. Global rivalry between the US and China: geopolitical aspect (master's thesis). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 79. (manuscript).

The purpose of this thesis is to study the geopolitical aspects of global rivalry between the US and China, analyze the strategies of both countries, and examine their impact on the formation of a new architecture of international relations in the 21st century.

The object of study is global rivalry between the US and China in the context of contemporary international relations.

The subject of the study is the geopolitical strategies of both states and their impact on economic, political, and military relations in the world.

The first chapter examines the theoretical foundations of the study of global rivalry between the United States and China. It reveals the essence and characteristics of global rivalry as a phenomenon of international relations. The historical background and stages of development of US-China relations are analyzed.

The second chapter analyzes the geopolitical aspects of US-China rivalry in the 21st century. It outlines the strategic interests and foreign policy goals of both countries in key regions of the world and examines the instruments of economic, political, military, and technological influence in the context of the struggle for global leadership.

The third chapter analyzes current trends and prospects for the development of global competitive interaction between the US and China. It examines the impact of economic and technological processes on the intensification of tensions between the two countries, as well as possible scenarios for the future development of their relations in the context of growing multipolarity.

Keywords: global rivalry, US, China, geopolitical strategies, international security, international relations.

ВІДГУК

керівника кваліфікаційної роботи магістра
2-го курсу групи УВ-61 денної форми навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Шевченко Олександри Андріївни
на тему «Глобальне суперництво США та Китаю: геополітичний аспект»

1. Актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Робота є науковим дослідженням, яке присвячено актуальній темі – «Глобальне суперництво США та Китаю: геополітичний аспект».

В умовах глобалізаційних процесів особливої актуальності набуває проблема взаємовідносин між Китаєм та Сполученими Штатами Америки. Американо-китайська політична взаємодія виходить за межі суто двостороннього формату, поступово набуваючи масштабного та глобального характеру. Характерною рисою сучасних зовнішньополітичних доктрин Китаю є орієнтація на встановлення та підтримку стабільних і конструктивних відносин із міжнародною спільнотою загалом. Водночас спостерігається стійка конкуренція за глобальне лідерство між Китаєм і Сполученими Штатами Америки. Посилення ролі Китаю у світовій політиці й забезпеченні глобальної економічної стабільності залишається одним із ключових предметів уваги сучасних міжнародних досліджень.

2. Позитивні аспекти в роботі стосуються системності та послідовності викладення матеріалу щодо розкриття обраної теми «Глобальне суперництво США та Китаю: геополітичний аспект». За структурою робота послідовно розкриває зміст і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел. В

роботі досліджено вплив економічної конкуренції на міжнародні політичні процеси, роль технологічних інновацій та визначені перспективи розвитку глобального суперництва США та Китаю в умовах нових геополітичних викликів. Висновки дослідження є обґрунтованими та розкривають поставлену мету і завдання, визначені в роботі. Кваліфікаційна робота є комплексним самостійним дослідженням.

3. Недоліки роботи.

В тексті роботи є окремі граматичні, орфографічні та синтаксичні помилки і неточності, але вони не впливають на якість та повноту дослідження, проведеного в кваліфікаційній роботі.

4. Загальний висновок і оцінка кваліфікаційної роботи, присвоєння кваліфікації.

Загальна оцінка кваліфікаційної роботи Шевченко Олександри Андріївни позитивна, відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних робіт на рівні магістра зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» і може бути допущена до захисту на засіданні екзаменаційної комісії, а її авторка, Шевченко Олександра Андріївна, гідна присвоєння кваліфікації магістра з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Керівник кваліфікаційної роботи,

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри міжнародних відносин,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
ХНУ імені В. Н. Каразіна

Олена ФАЙЄР

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу магістра
2-го курсу групи УВ-61 денної форми навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
ІНІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Шевченко Олександри Андріївни
на тему «Глобальне суперництво США та Китаю: геополітичний аспект»

У сучасному світі в умовах процесу глобалізації величезну важливість набуває питання взаємовідносин Китаю й Сполучених Штатів Америки. Америко-китайські політичні відносини виходять за межі двосторонніх, набуваючи все більш широкий й глобальний характер. Основним мотивом зовнішньополітичних завдань Пекіна на сучасному етапі можна вважати прагнення сприяти появі нової системи міжнародних зв'язків, в якій Китай, незалежно від бажань й переваг інших країн, займав би одну з ключових позицій, не міг бути ізольований, не був би об'єктом тиску та маніпуляцій й з повним правом міг розраховувати на облік своїх інтересів іншими ключовими гравцями. Загальним місцем останніх зовнішньополітичних концепцій Китаю є налагодження й підтримання нормальних контактів з усіма членами світового співтовариства. В будь-якому разі спостерігається пряма конкуренція між лідерами: Китаєм та Сполученими Штатами Америки. Посилення значимості та ролі Китаю у світовій політиці та економічній стабільності буде постійною актуальною темою для світових дослідників.

У роботі визначено мету та завдання, які розкриваються в першому, другому та третьому розділах роботи. У першому розділі роботи – Теоретичні основи дослідження глобального суперництва США та Китаю – розглянуті поняття та сутність глобального суперництва в системі міжнародних відносин, проаналізовано історичний контекст глобального суперництва США та Китаю та основні теорії геополітики та їх застосування до аналізу американо-китайських відносин.

У другому розділі роботи – Геополітичні аспекти глобального суперництва США та Китаю ХХІ століття – визначені стратегічні інтереси та цілі зовнішньої

політики США у контексті глобальної конкуренції, досліджена геополітична стратегія Китайської Народної Республіки як виклик світовому лідерству США, проаналізований вплив американо-китайського суперництва на формування архітектури міжнародних відносин.

У третьому розділі роботи – Аналіз сучасних тенденцій глобального суперництва – досліджено вплив економічної конкуренції на міжнародні політичні процеси, роль технологічних інновацій та визначені перспективи розвитку глобального суперництва США та Китаю в умовах нових геополітичних викликів.

Висновки, отримані автором в процесі виконання кваліфікаційної роботи в повній мірі розкривають поставлену мету та завдання. Список використаних джерел є повним і містить національні та іноземні джерела.

Робота є комплексним, самостійним дослідженням. За результатами кваліфікаційної роботи можна зробити висновок, що автор пропрацював вказані джерела, показав достатній рівень підготовки та знань з обраної теми, вміння самостійно аналізувати матеріал, робити висновки та узагальнення. Питання, визначені в роботі, розкрито, але є окремі технічні недоліки, які не впливають на цілісність роботи.

В цілому, кваліфікаційна робота магістра «Глобальне суперництво США та Китаю: геополітичний аспект» заслуговує на позитивну оцінку, а її автор, Шевченко Олександра Андріївна, гідна присвоєння кваліфікації магістра з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Рецензент:

Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
начальник науково-дослідницького сектору
університету

Арсен ІСАЄВ

Підпис Тасва А.
Засвідчую
Нач.ВК Тасва А.
« 02 » 12. 2025 р.